

Авторський пілотний проект

Частина 1. Клітинна

біохімія

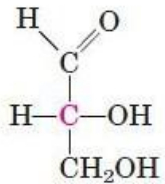
Лекція 1. Метаболізм вуглеводів

Вуглеводи

Вуглеводи – це органічні хімічні сполуки, що мають загальну формулу $C_nH_{2n}O_n$, молярну масу 30x ммоль/л, гідрофільні (мономери) або гідрофобні (полімери), полярні, осмотично активні, оптично активні.

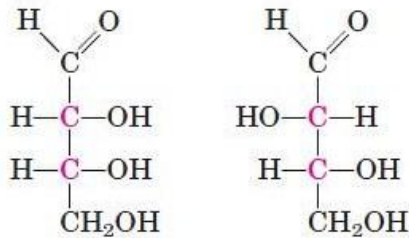
Залежно від кількості атомів Карбону, вуглеводи ділять на тріози (3C), тетрози (4C), пентози (5C), гексози (6C), гептози (7C) і т.д.

Three carbons

D-Glyceraldehyde

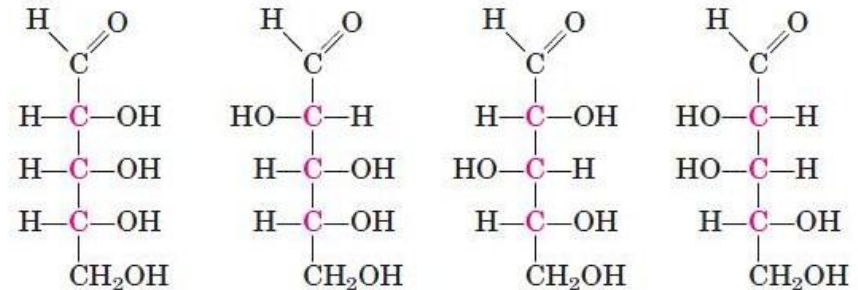
Four carbons

D-Erythrose

D-Threose

Five carbons

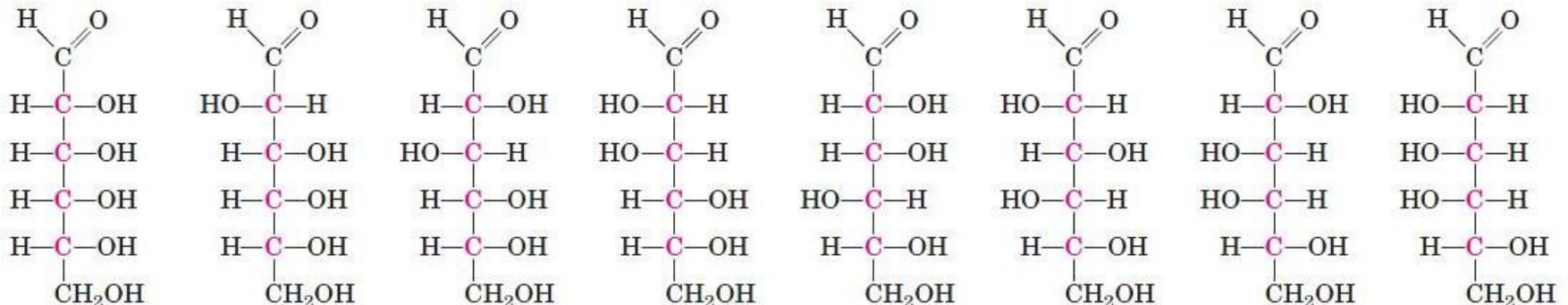
D-Ribose

D-Arabinose

D-Xylose

D-Lyxose

Six carbons

D-Allose

D-Altrose

D-Glucose

D-Mannose

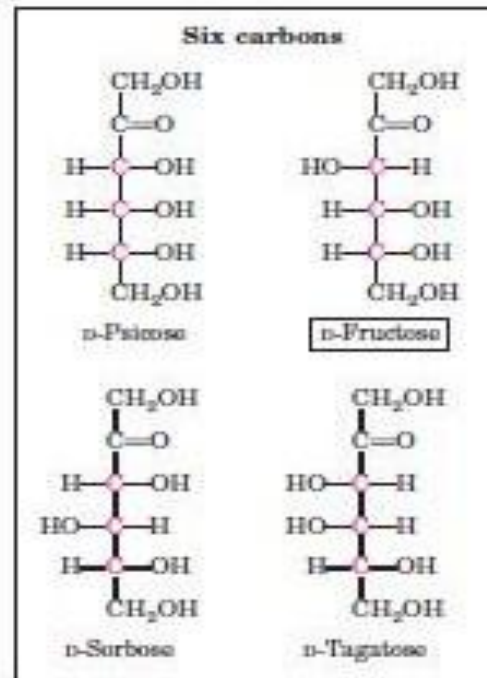
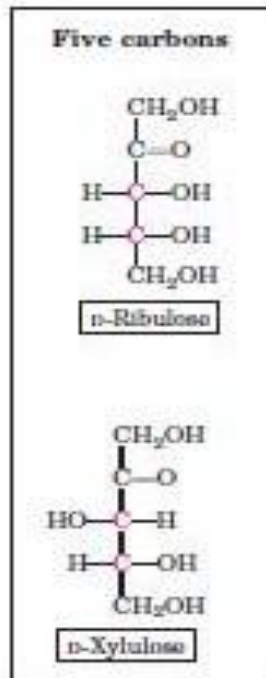
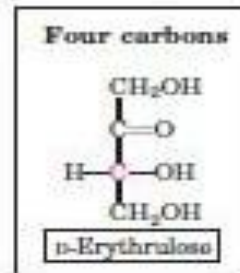
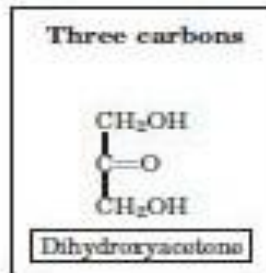
D-Gulose

D-Idose

D-Galactose

D-Talose

Залежно від активних груп в вуглеводах, вони поділяються на **альдози** (наявна альдегідна група) та **кетози** (наявна кетонова гру

Цікавий факт!

Форміловий альдегід – не вуглевод, але фізичні та хімічні властивості його зустрічаються у всіх вуглеводів-альдоз. Це зумовлено тим, що всі альдози мають альдегідну групу у «першому положенні»

Ізомери

Ізомер – це речовина, яка має спільну з іншою речовиною молекулярну будову, але при цьому ці речовини різняться між собою якимось параметром.

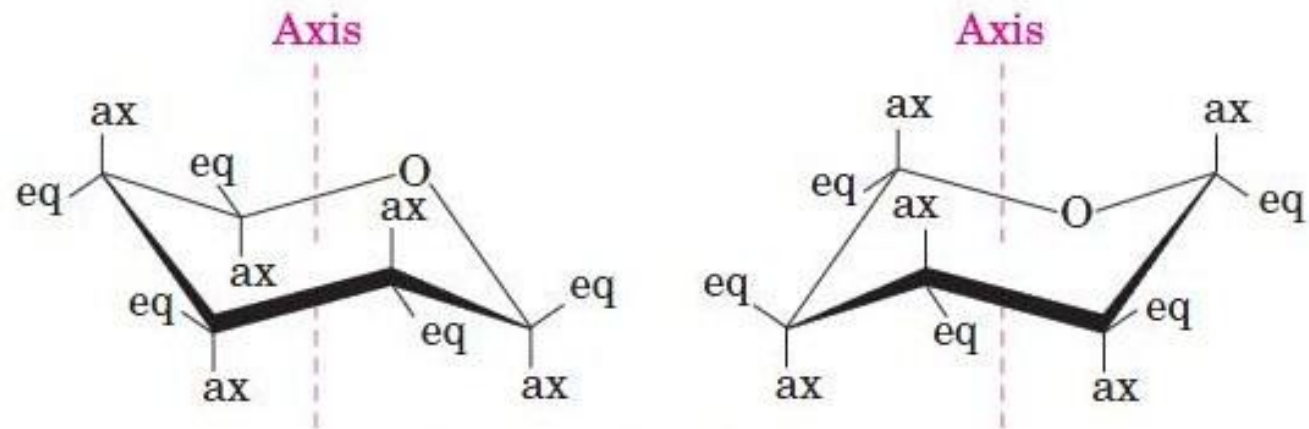
Ізомери у вуглеводів можуть класифікуватися

- За положенням радикалів у просторі
- За оптичними властивостями
- За видом зв'язків у межах речовини

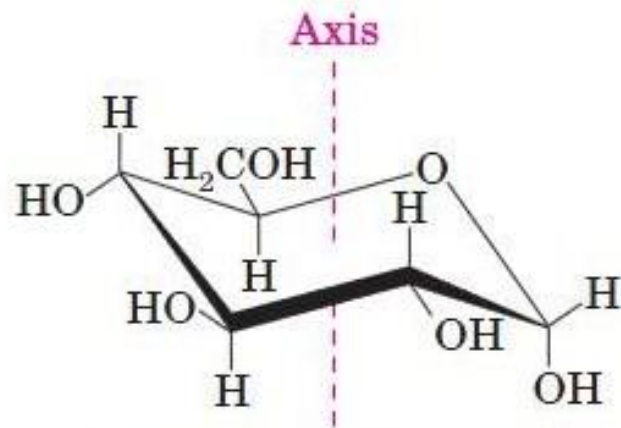
Оптична активність

Вуглеводи – оптично активні речовини. Це значить, що вони можуть поляризувати світло, що проходить через розчинник.

В залежності від того, в яку сторону вони повертають світлові хвилі, вуглеводи поділяються на **правообертаючі ізомери (D [dextrous] або R [right-rotating])** та **лівообертаючі ізомери (S [sinistrous] або L [left-rotating])**

Two possible chair forms
(a)

α -D-Glucopyranose
(b)

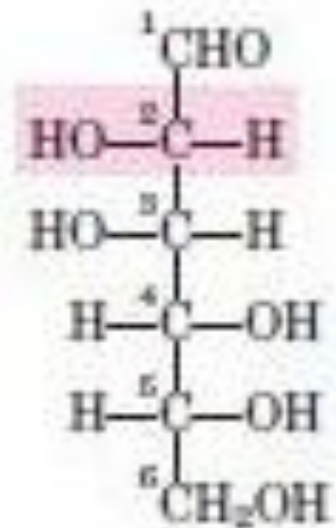
Важливо знати!

У природі зустрічаються обидва типи оптичних ізомерів, але людським організмом засвоюються і включаються до метаболізму **лише один ізомер для кожного вуглевода!**

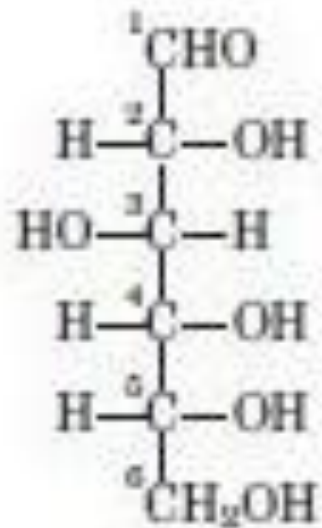
Переважно це – правообертаючі ізомери, хоча є і виключення.

Лівообертаючі ізомери здебільшого проходять через організм неперетравленими.

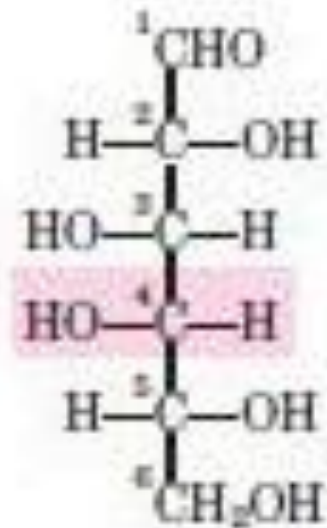
Епімери

D-Mannose
(epimer at C-2)

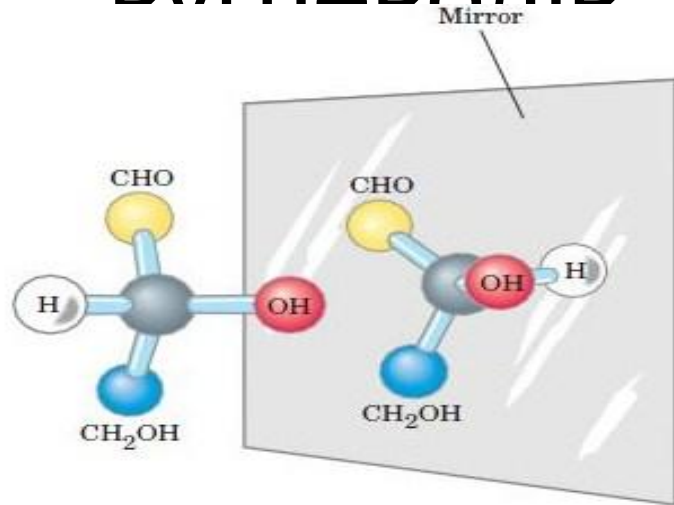
D-Glucose

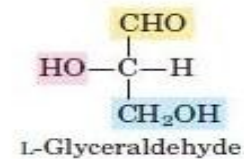
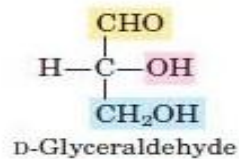
D-Galactose
(epimer at C-4)

Схематичне зображення

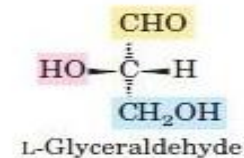
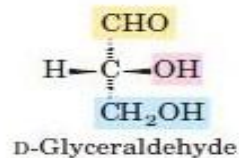
вуглеводів

Ball-and-stick models

Fischer projection formulas

Perspective formulas

Глюкоза

- Скорочена формула: $C_6H_{12}O_6$
- Молекулярна маса: 180 г/моль
- Тип вуглеводу: альдогексоза
- Оптичний ізомер у людини: D
- Додаткова інформація: основне джерело електронів для метаболічних процесів в організмі.

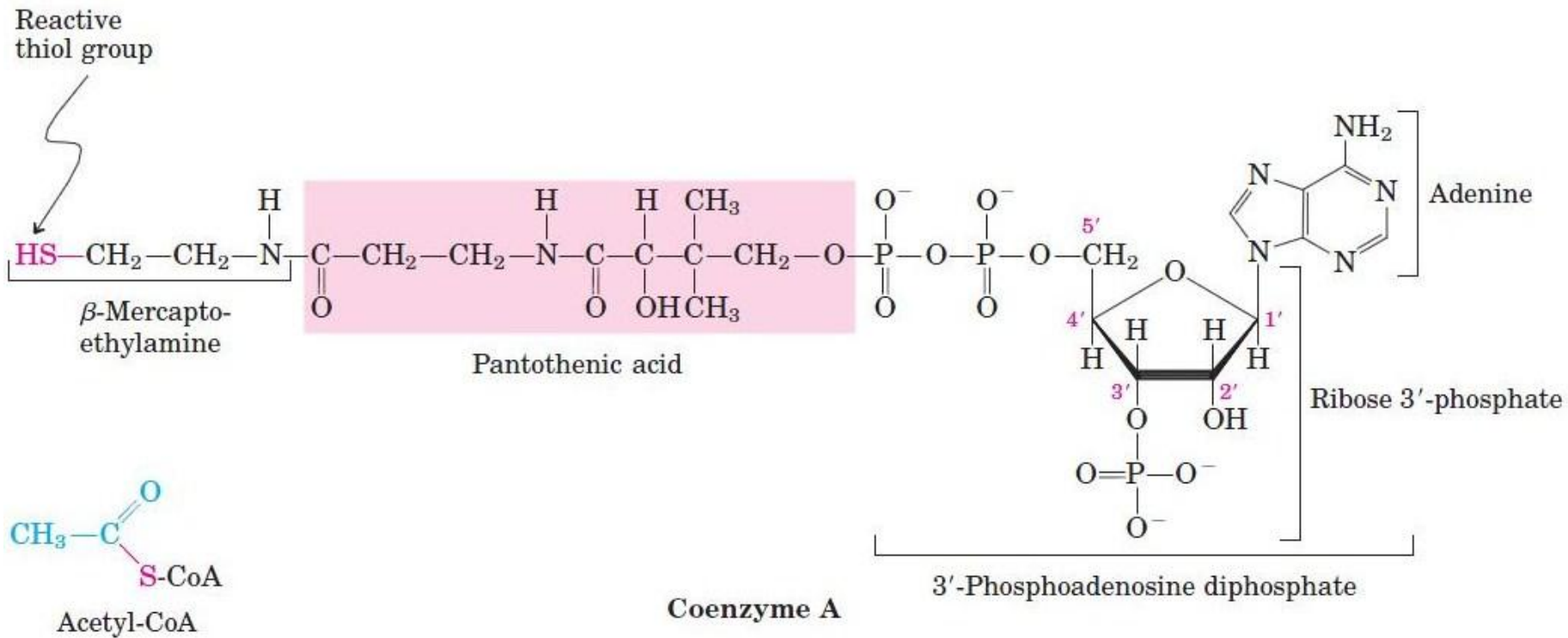
Отже, назад до мітохондрії

В мітохондрії відбувається метаболізм всіх поживних речовин, які надходять до організму.

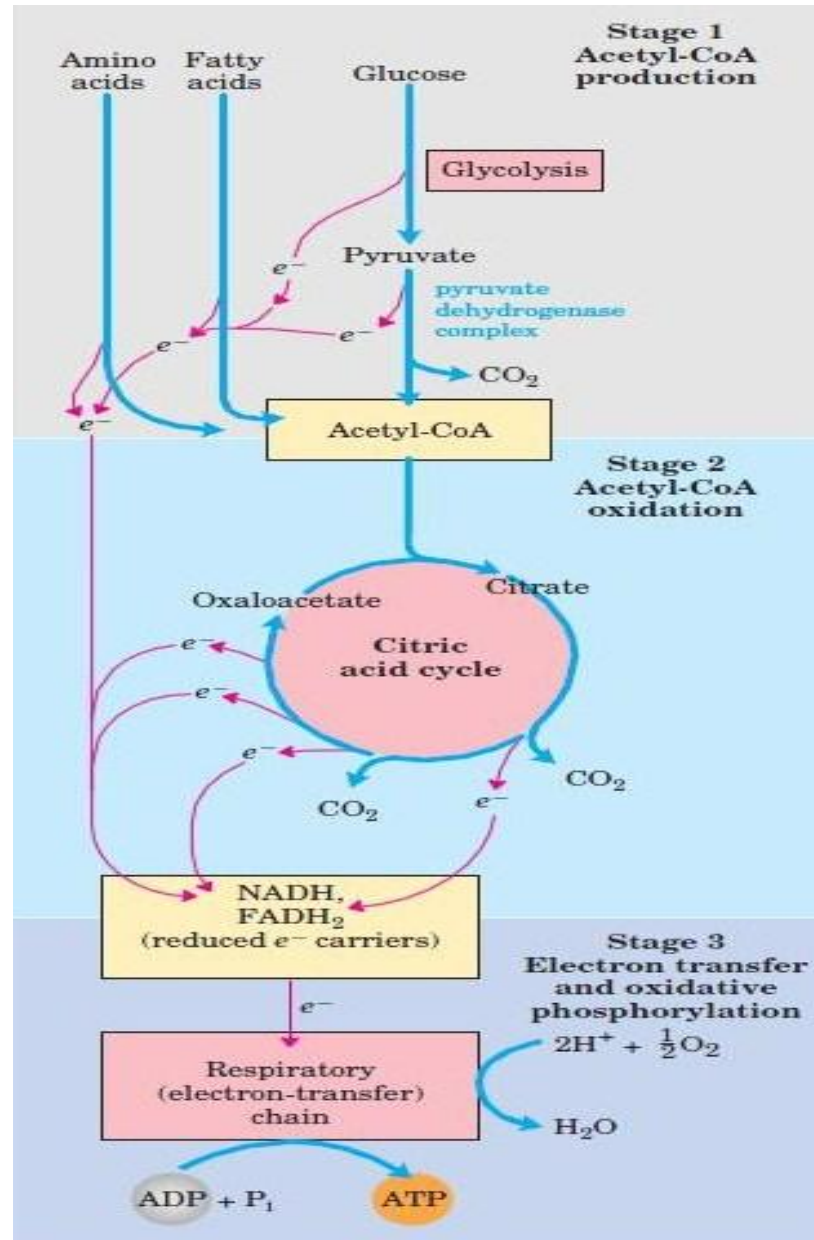
Але перш ніж вони зможуть бути задіяні у клітинному метаболізмі, вони повинні бути перетворені на речовину під назвою...

Ацетил-Коензим-Аденозин

Ацетил-Коензим-Аденозин

Біохімічна карта метаболізму

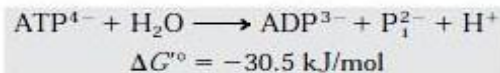
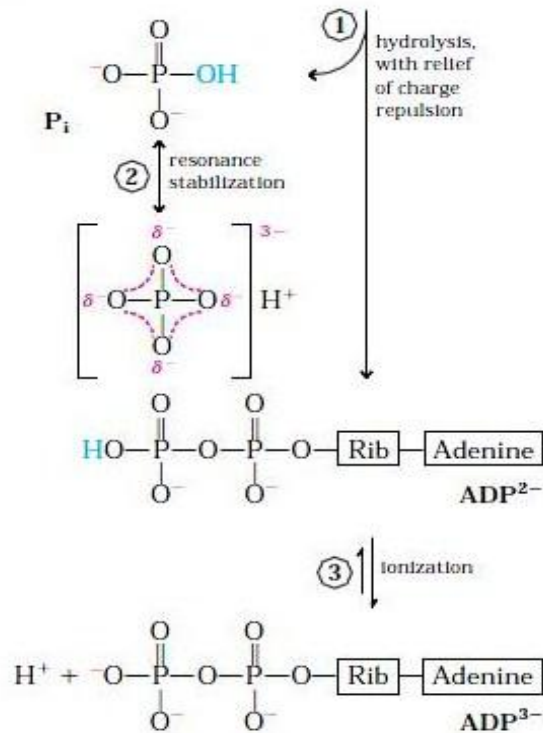
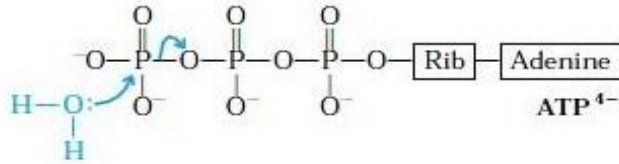
Процес перетворення вуглеводів на АКоА складається з 2 етапів:

1. Гліколіз. Фінальний продукт цієї стадії – піровиноградна кислота (ПВК).
2. Окисне декарбосилювання ПВК. В результаті цього процесу утворюється Ацетил-Коензим-Аденозин

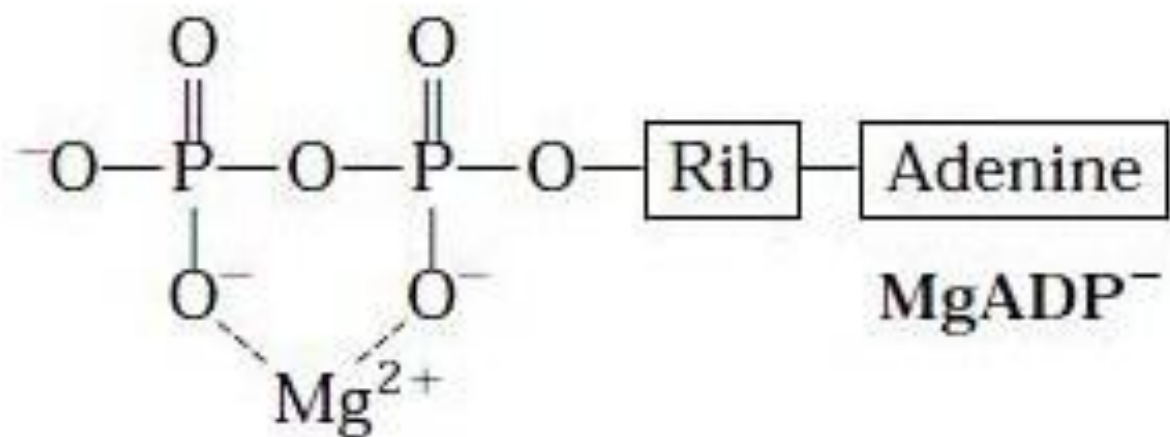
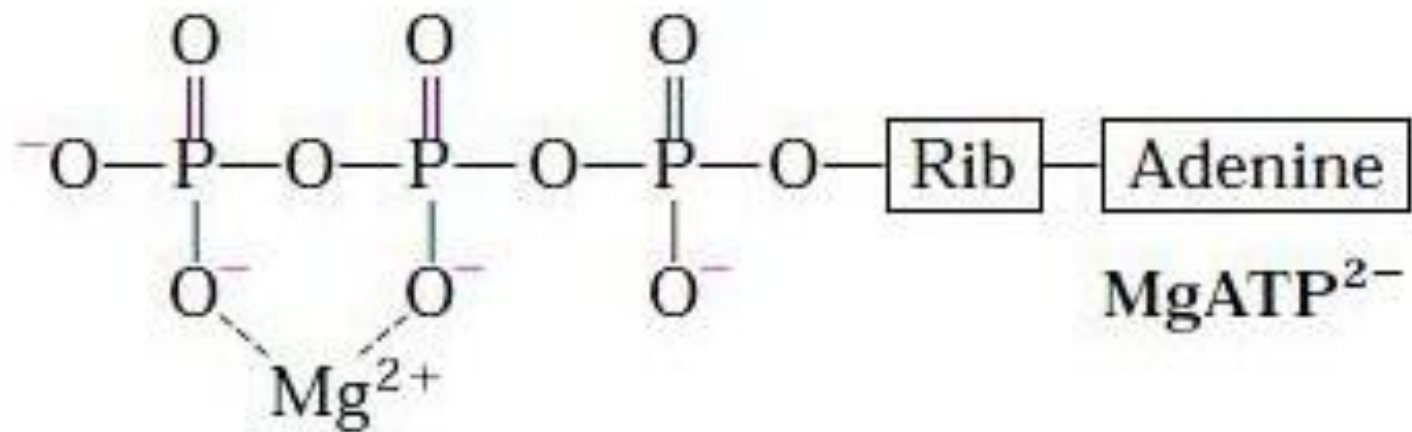

Але спочатку...

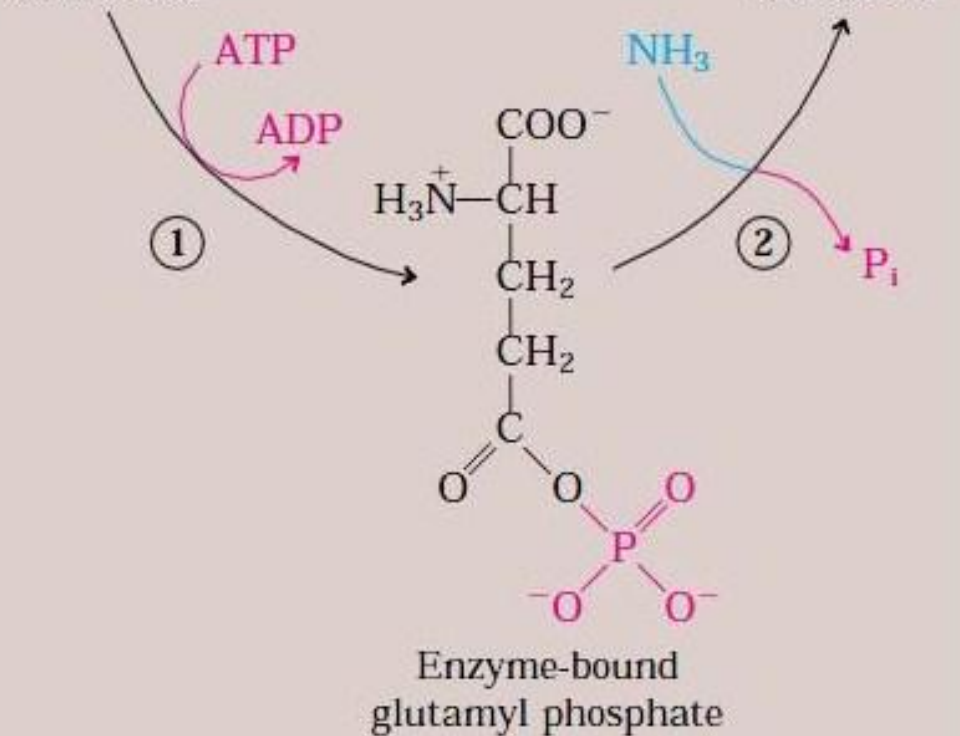
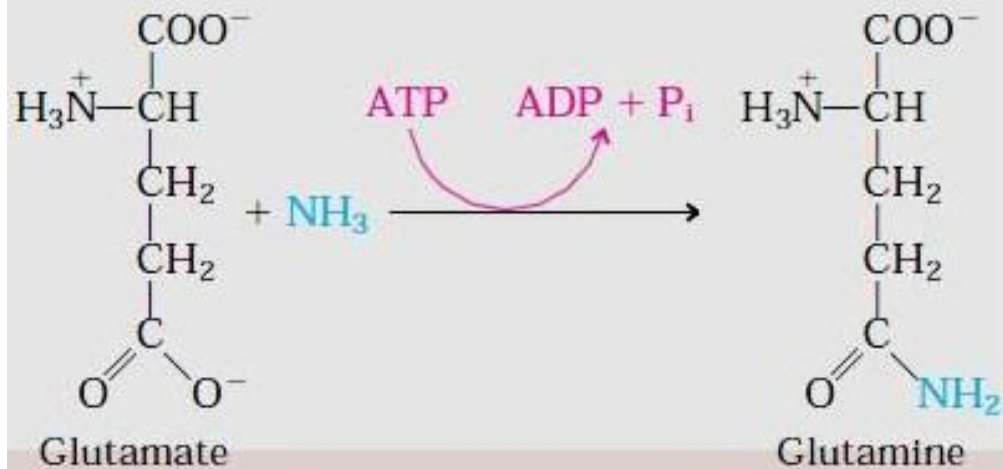
Кілька слів про енергетичнозалежні реакції

Перед вами
Аденозитрифосфат!

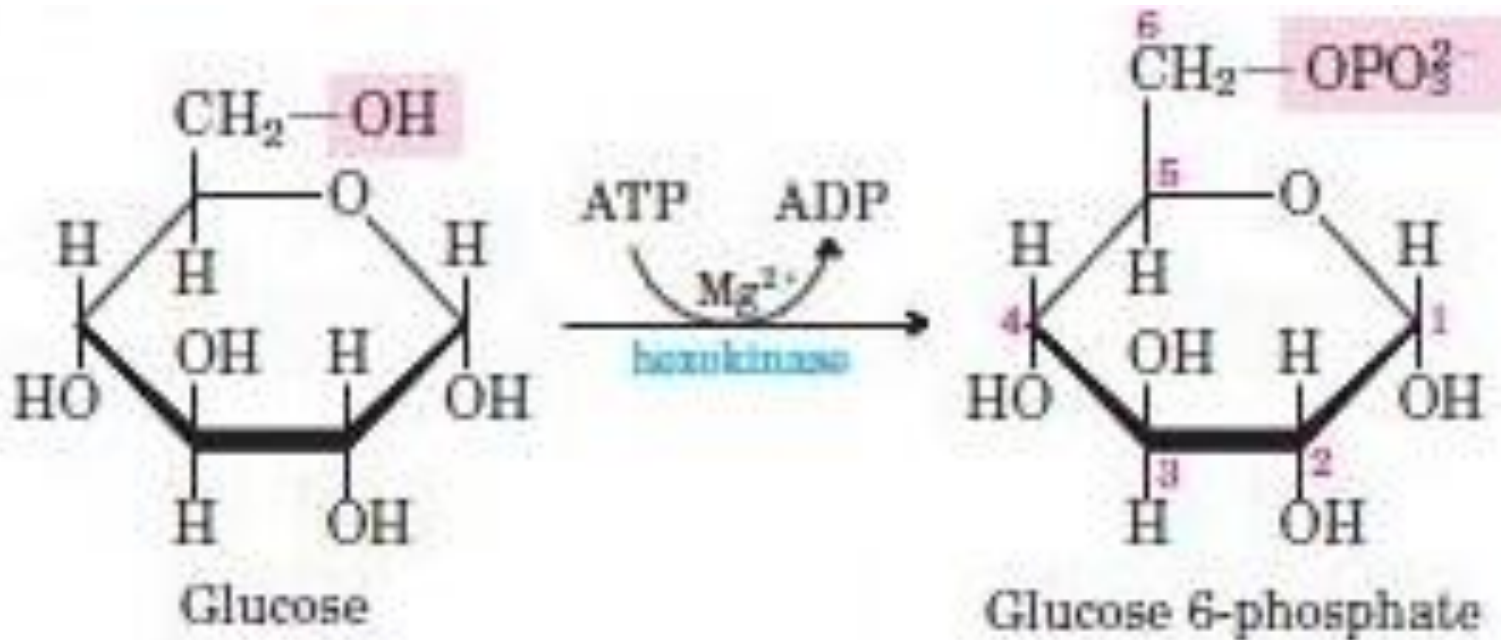

(a) Written as a one-step reaction

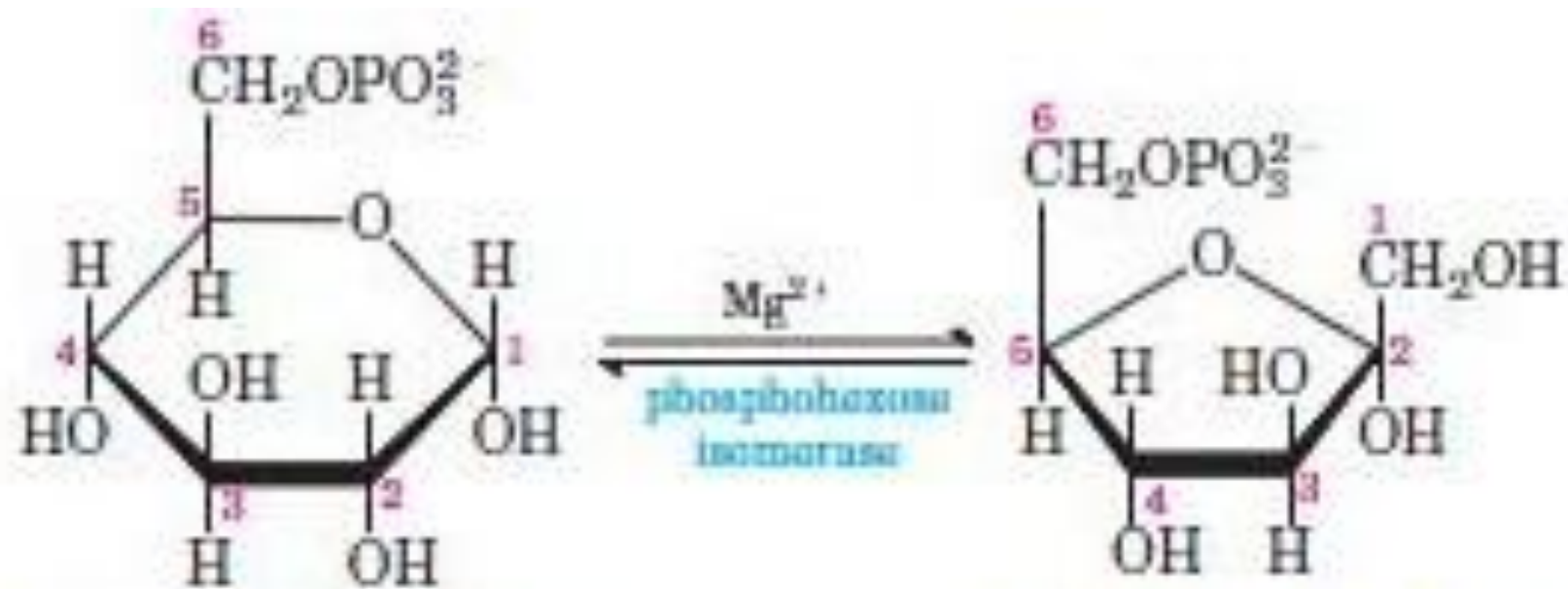

(b) Actual two-step reaction

Отже, гліколіз...

$$\Delta G'^{\circ} = -16.7 \text{ kJ/mol}$$

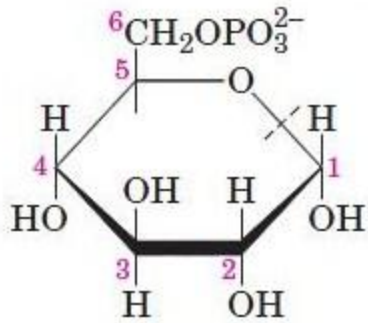

Glucose 6-phosphate

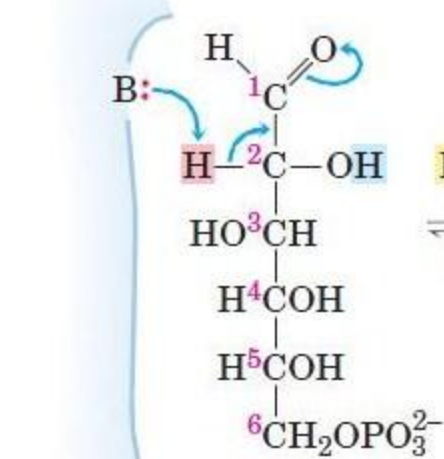
Fructose 6-phosphate

$$\Delta G^{\circ} = 1.7 \text{ kJ/mol}$$

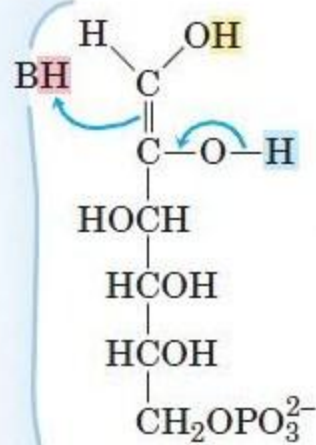
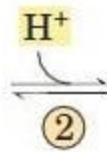
Glucose 6-phosphate

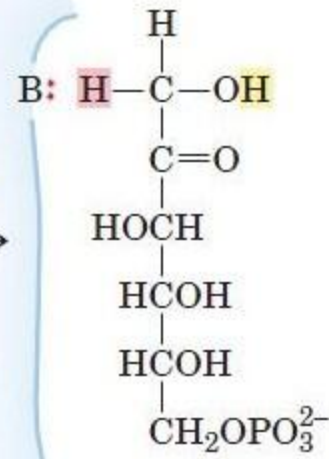
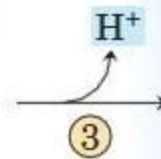
① binding and ring opening

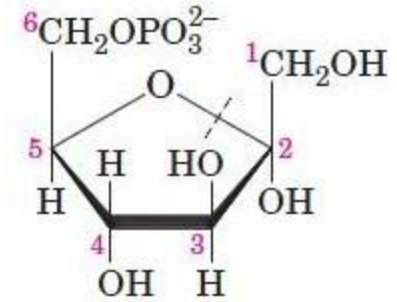
Phosphohexose isomerase

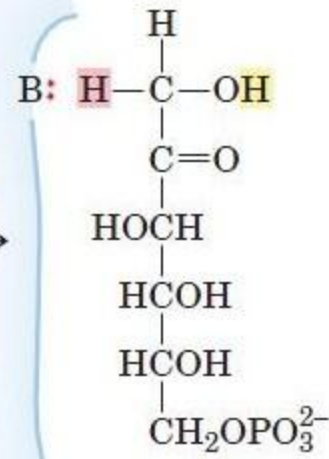
cis-Enediol intermediate

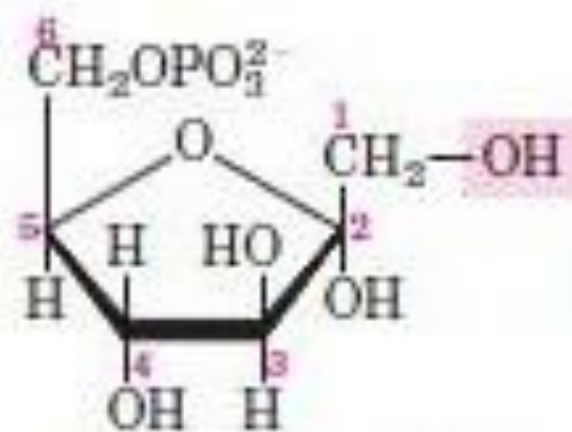

Fructose 6-phosphate

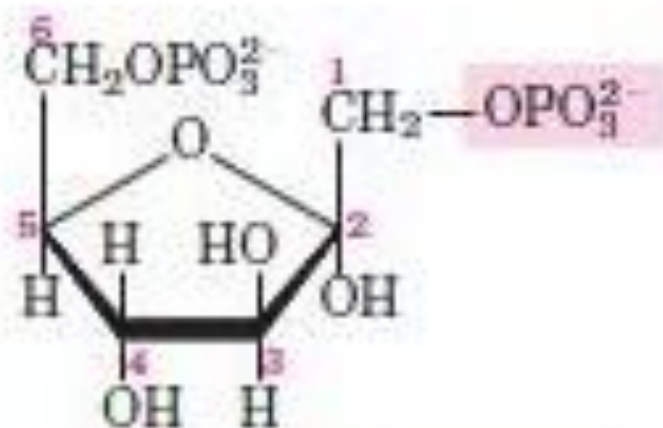
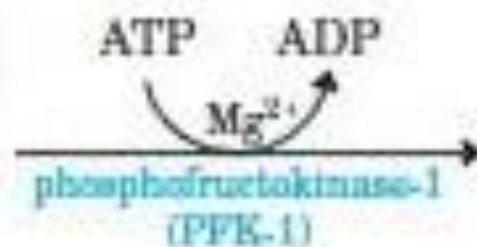

④ ring closing and dissociation

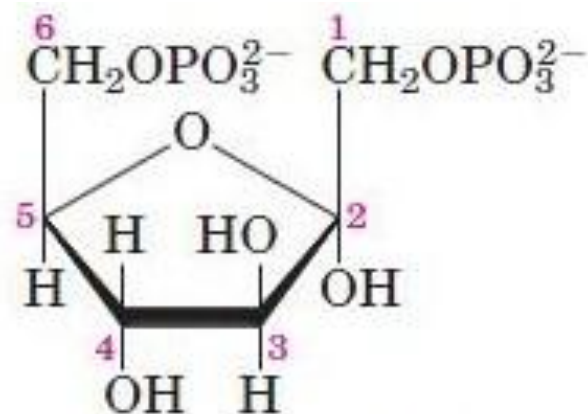

Fructose 6-phosphate

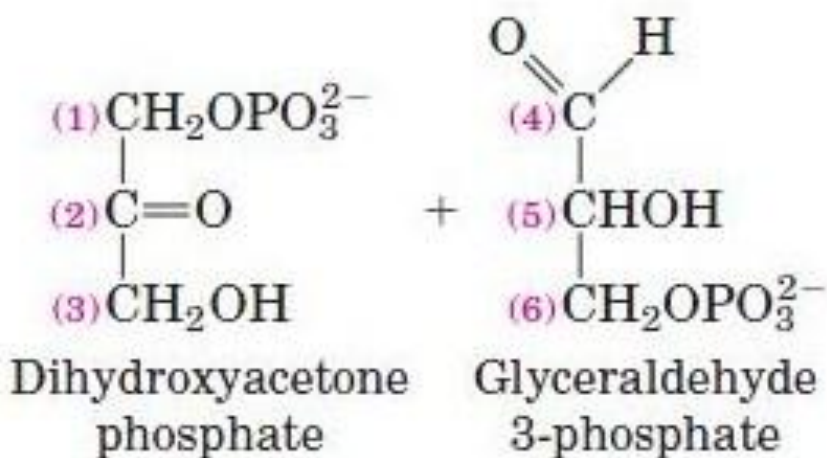

Fructose 1,6-bisphosphate

$$\Delta G'^{\circ} = -14.2 \text{ kJ/mol}$$

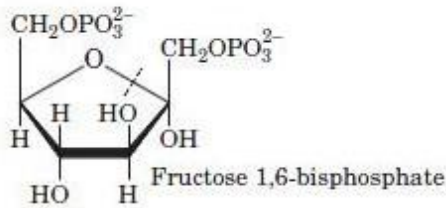

Fructose 1,6-bisphosphate

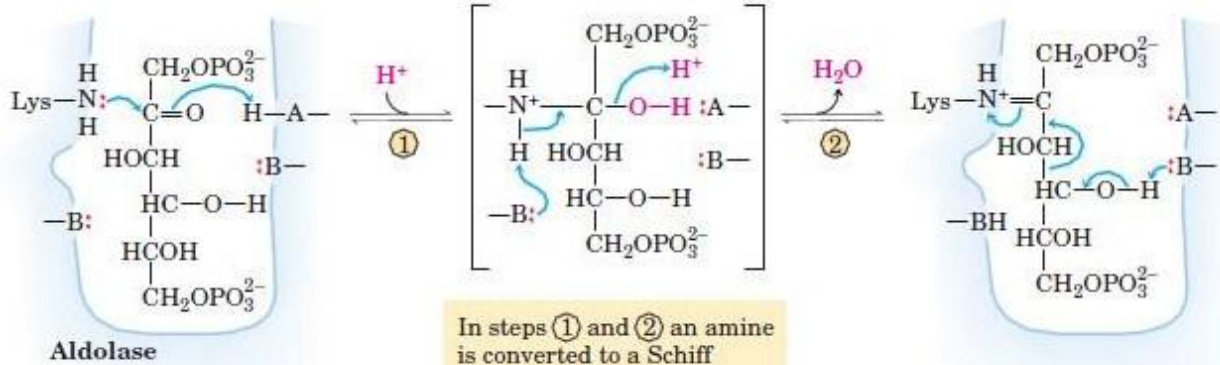

$$\Delta G'^{\circ} = 23.8 \text{ kJ/mol}$$

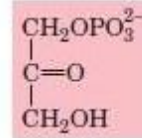

binding and ring opening

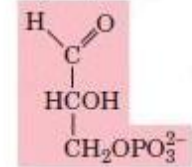

Dihydroxyacetone phosphate

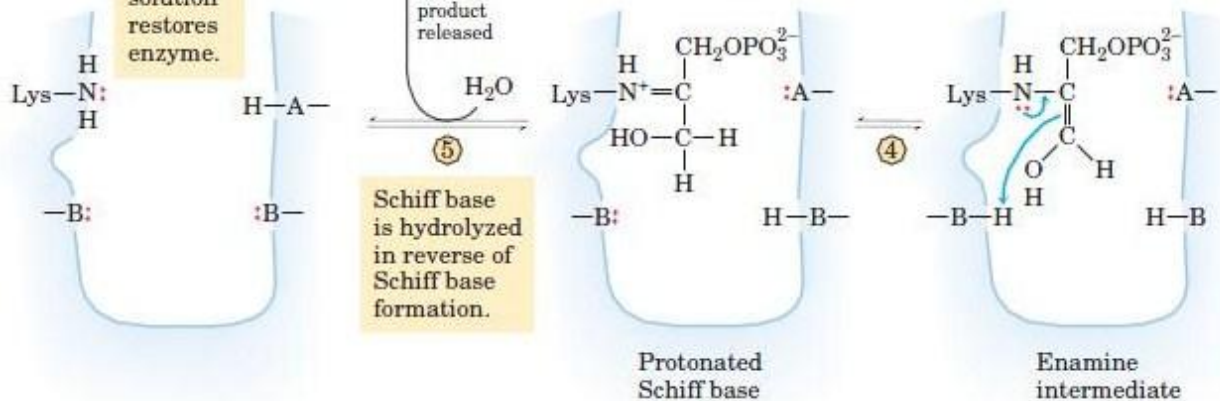

Proton exchange with solution restores enzyme.

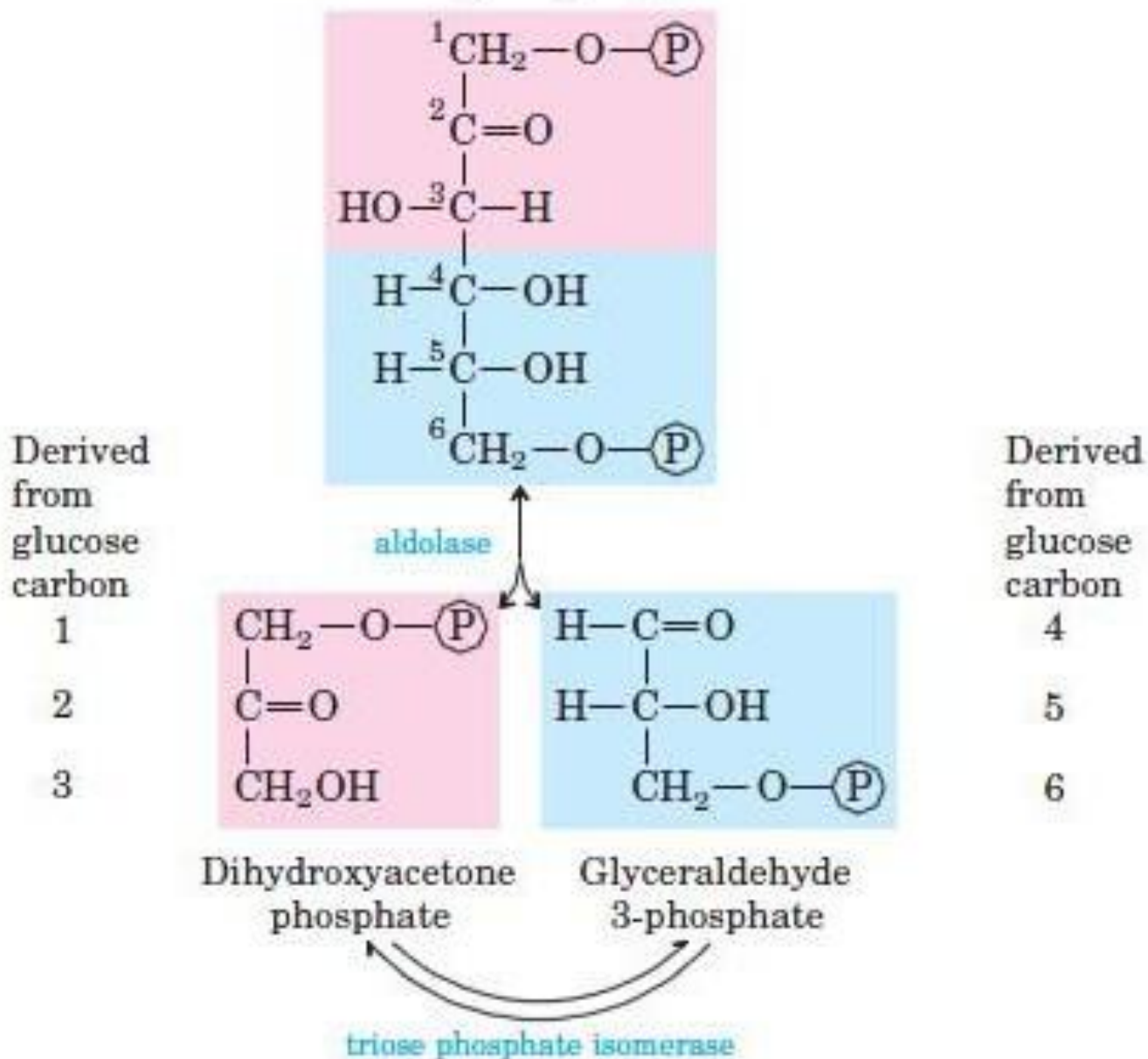
Glyceraldehyde 3-phosphate

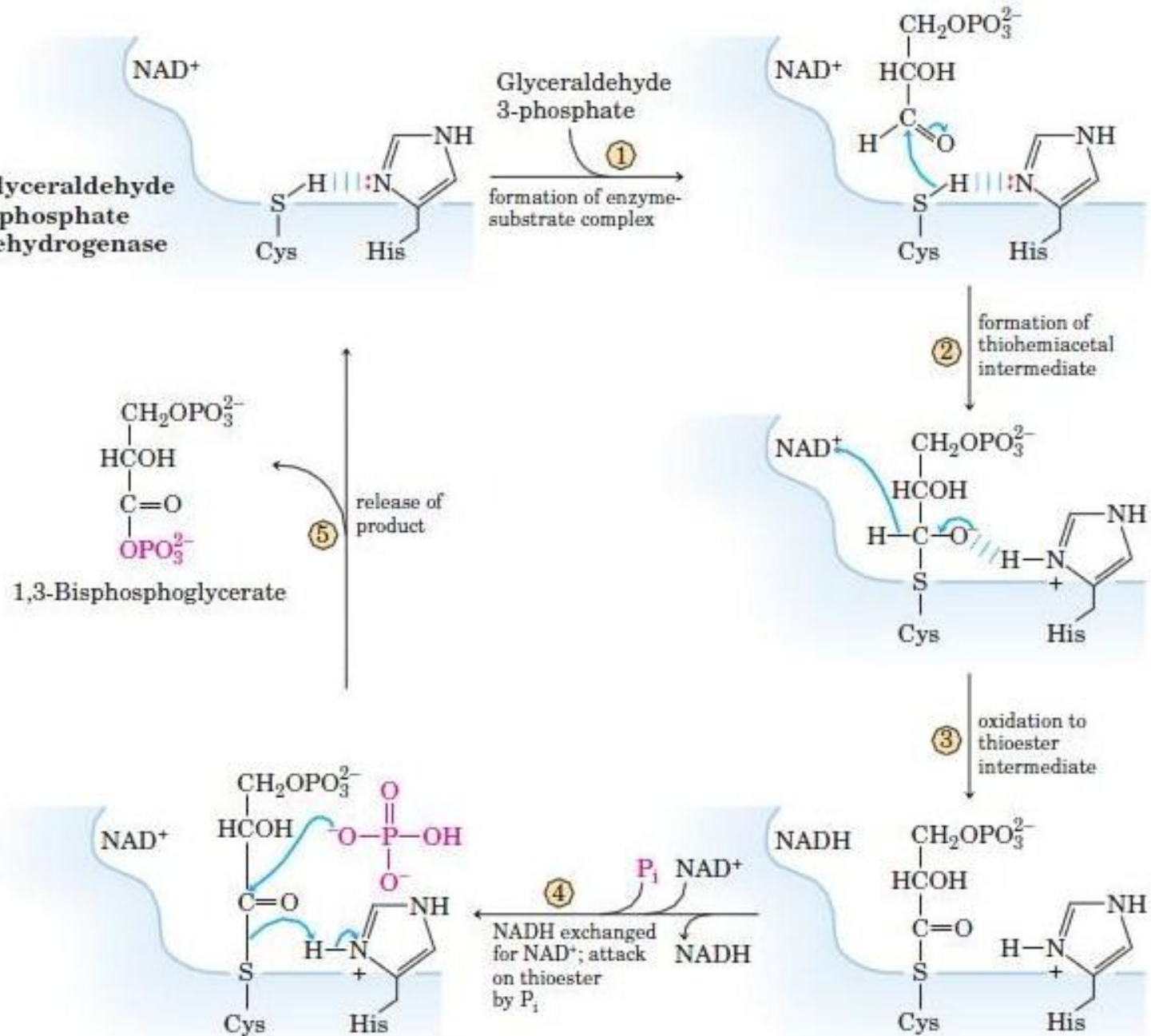
first product released

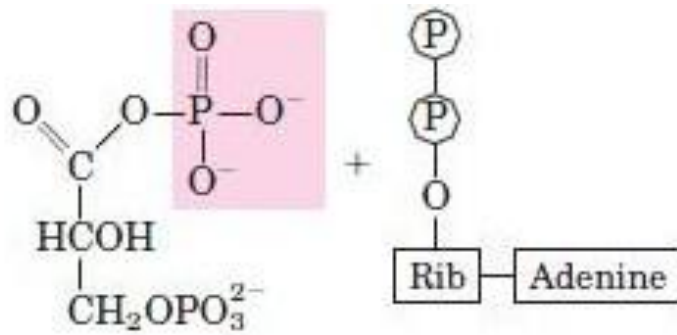

Fructose 1,6-bisphosphate

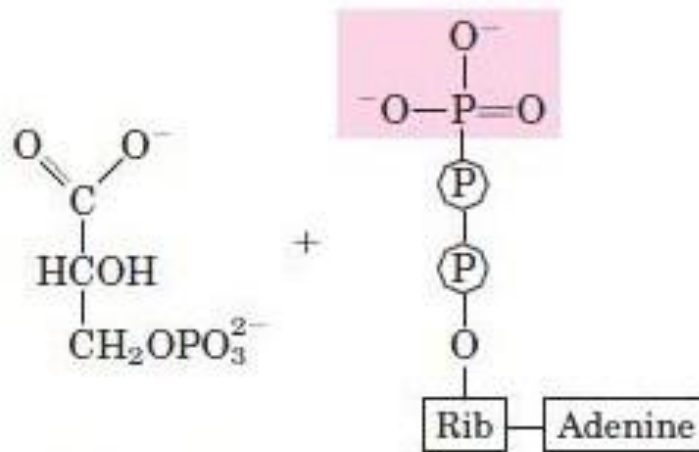
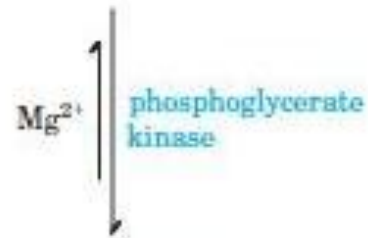
**Glyceraldehyde
3-phosphate
dehydrogenase**

1,3-Bisphosphoglycerate

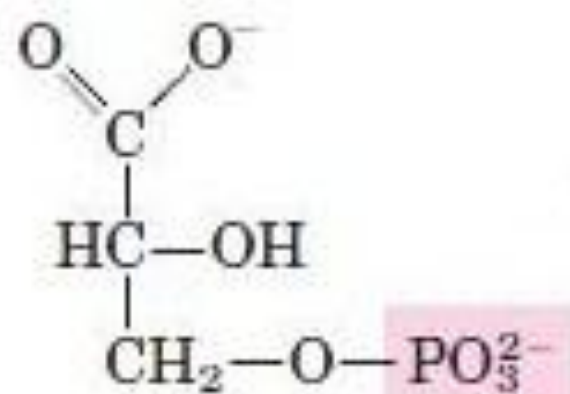
ADP

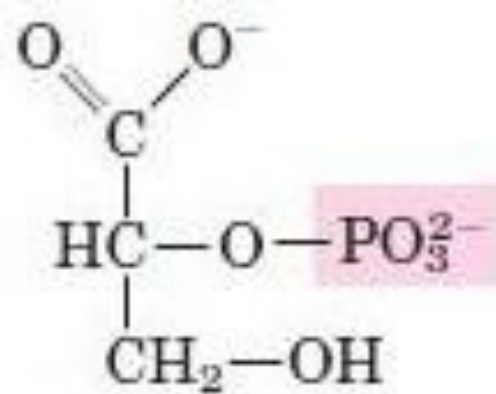
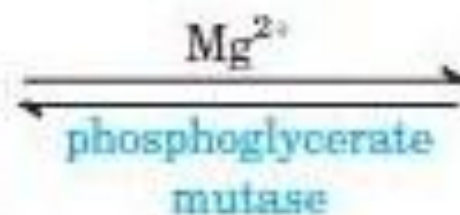
3-Phosphoglycerate

ATP

$\Delta G'^{\circ} = -18.5 \text{ kJ/mol}$

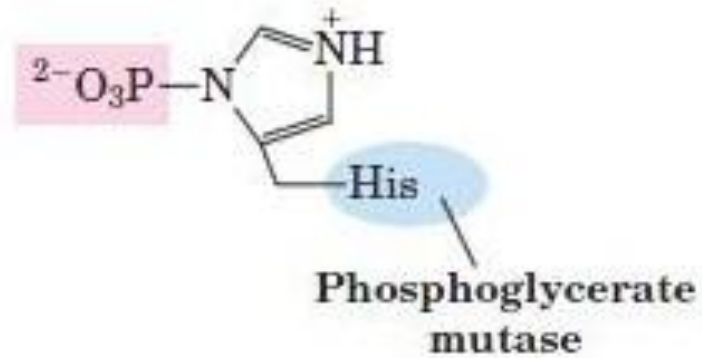
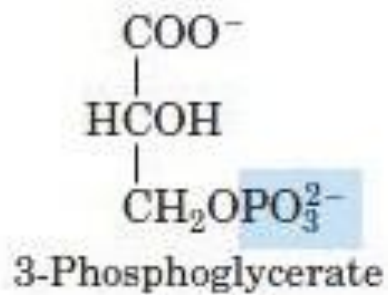

3-Phosphoglycerate

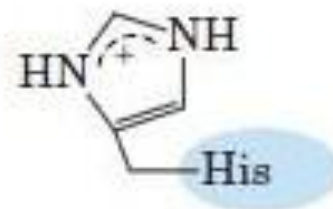
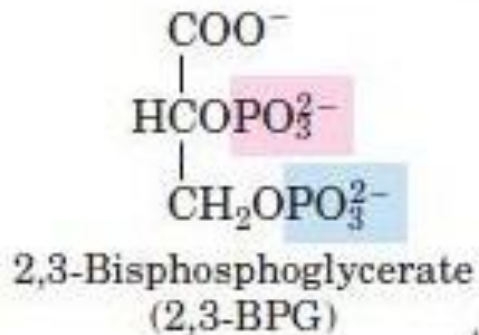

2-Phosphoglycerate

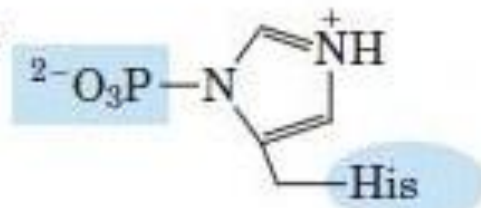
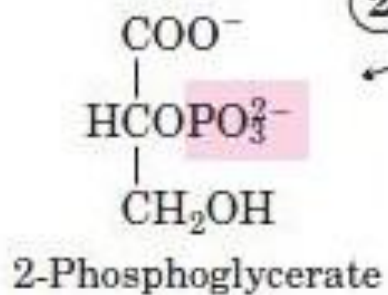
$$\Delta G'^{\circ} = 4.4 \text{ kJ/mol}$$

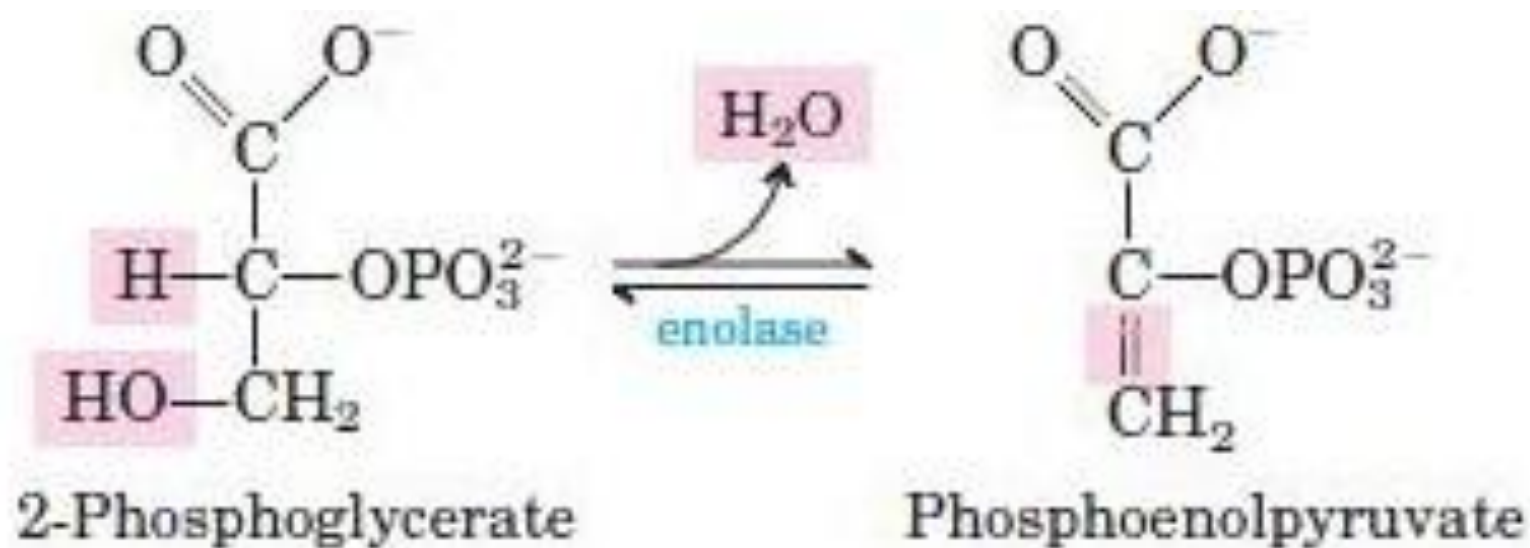

① ↓

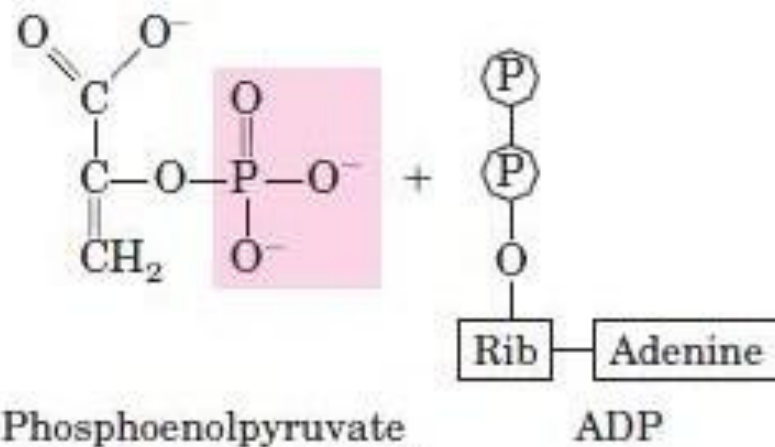

② ↙ ↘

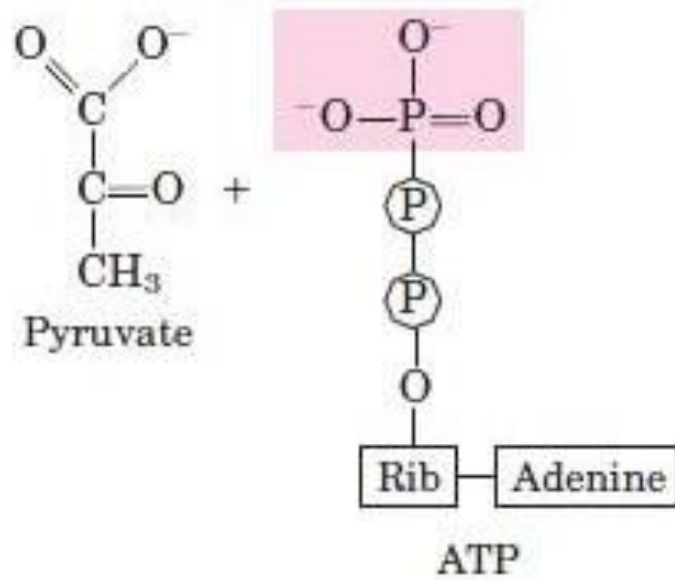
$$\Delta G'^{\circ} = 7.5 \text{ kJ/mol}$$

Phosphoenolpyruvate

ADP

Mg^{2+}, K^+ pyruvate kinase

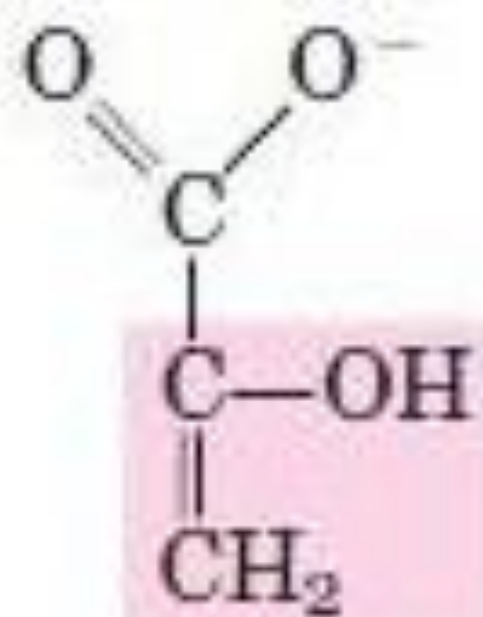

Pyruvate

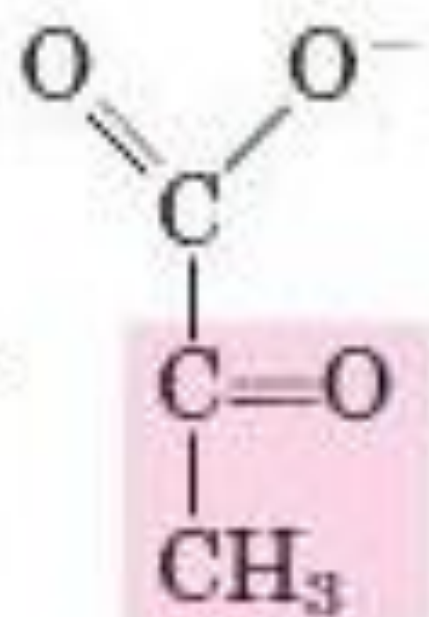
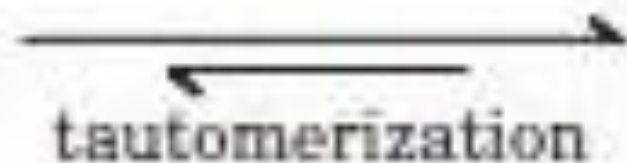
ATP

$$\Delta G'^{\circ} = -31.4 \text{ kJ/mol}$$

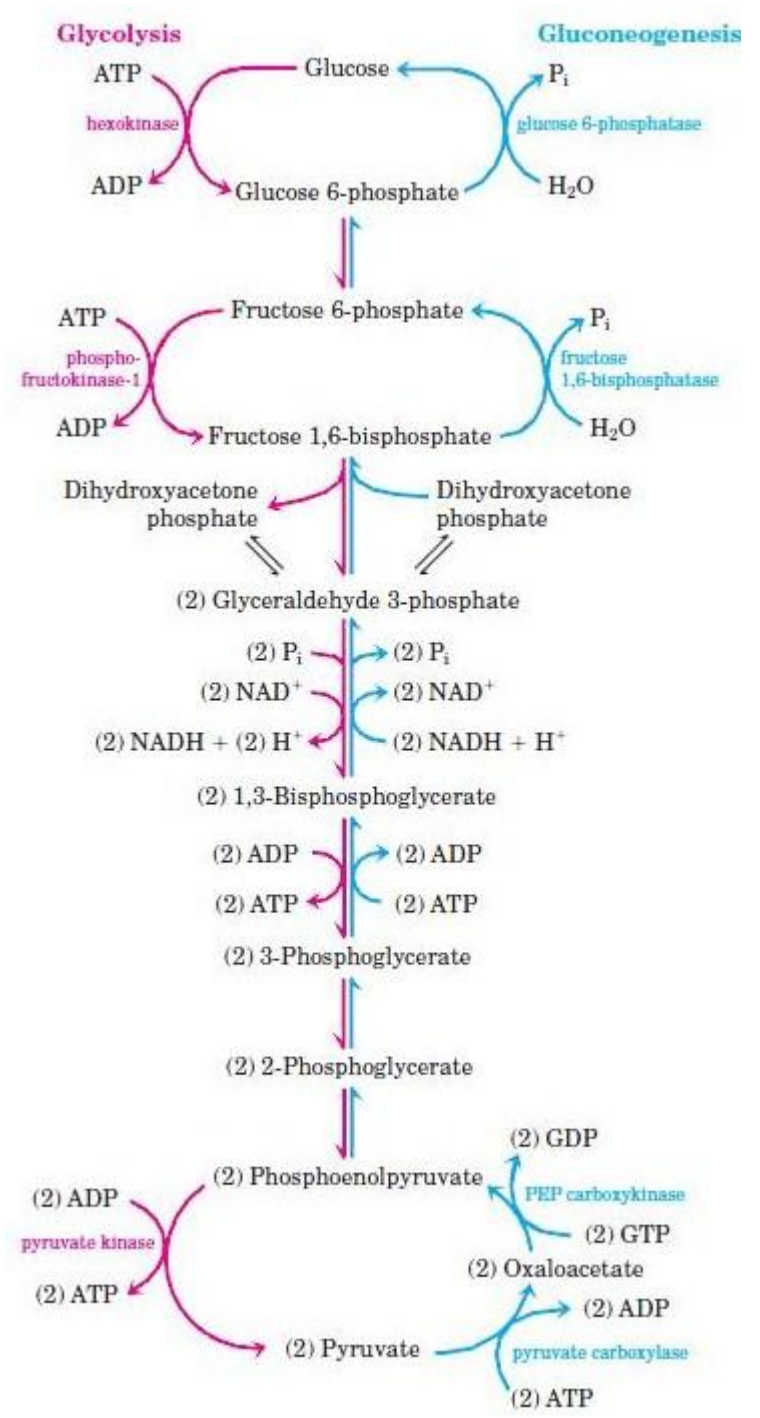
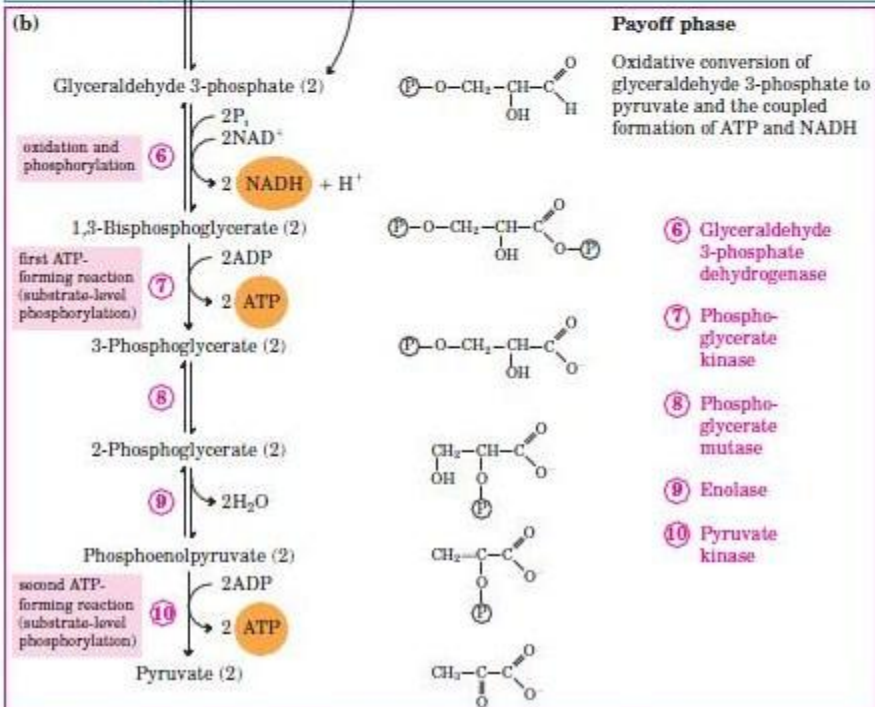
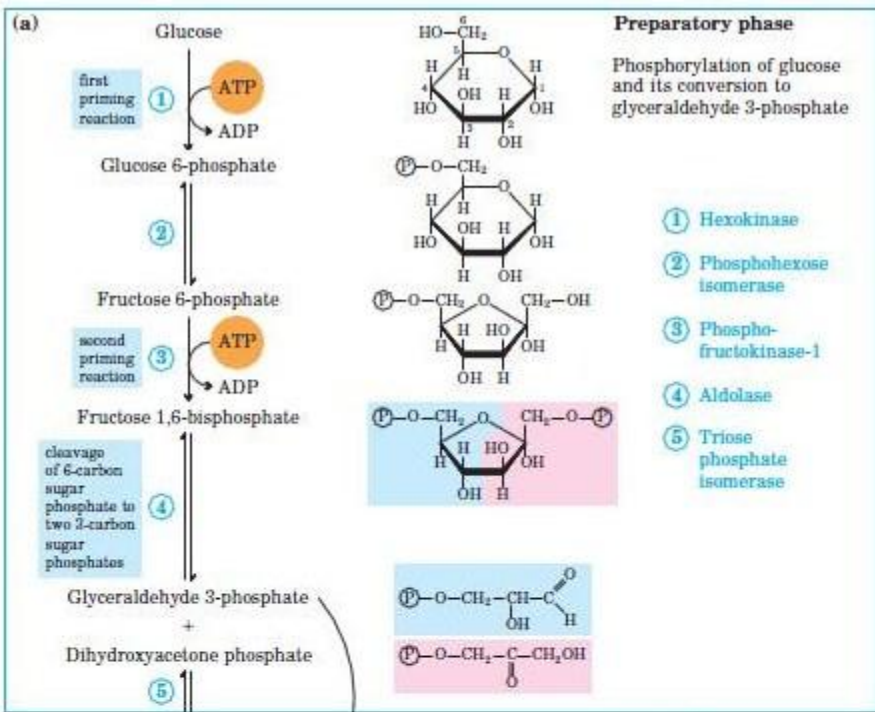

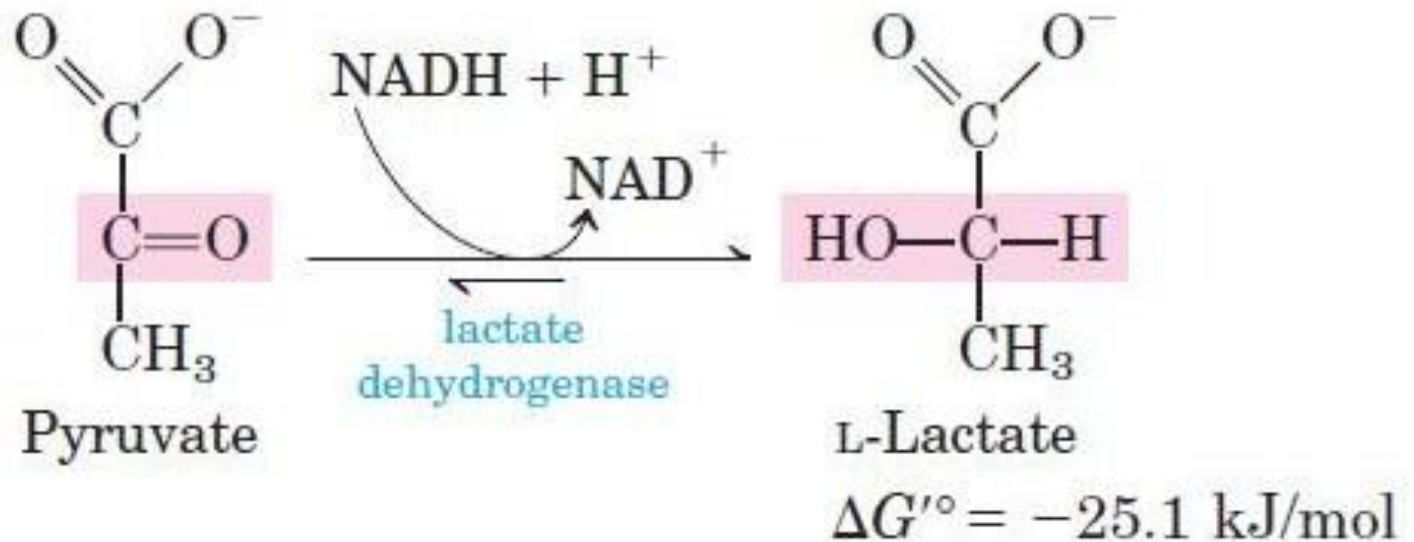
Pyruvate
(enol form)

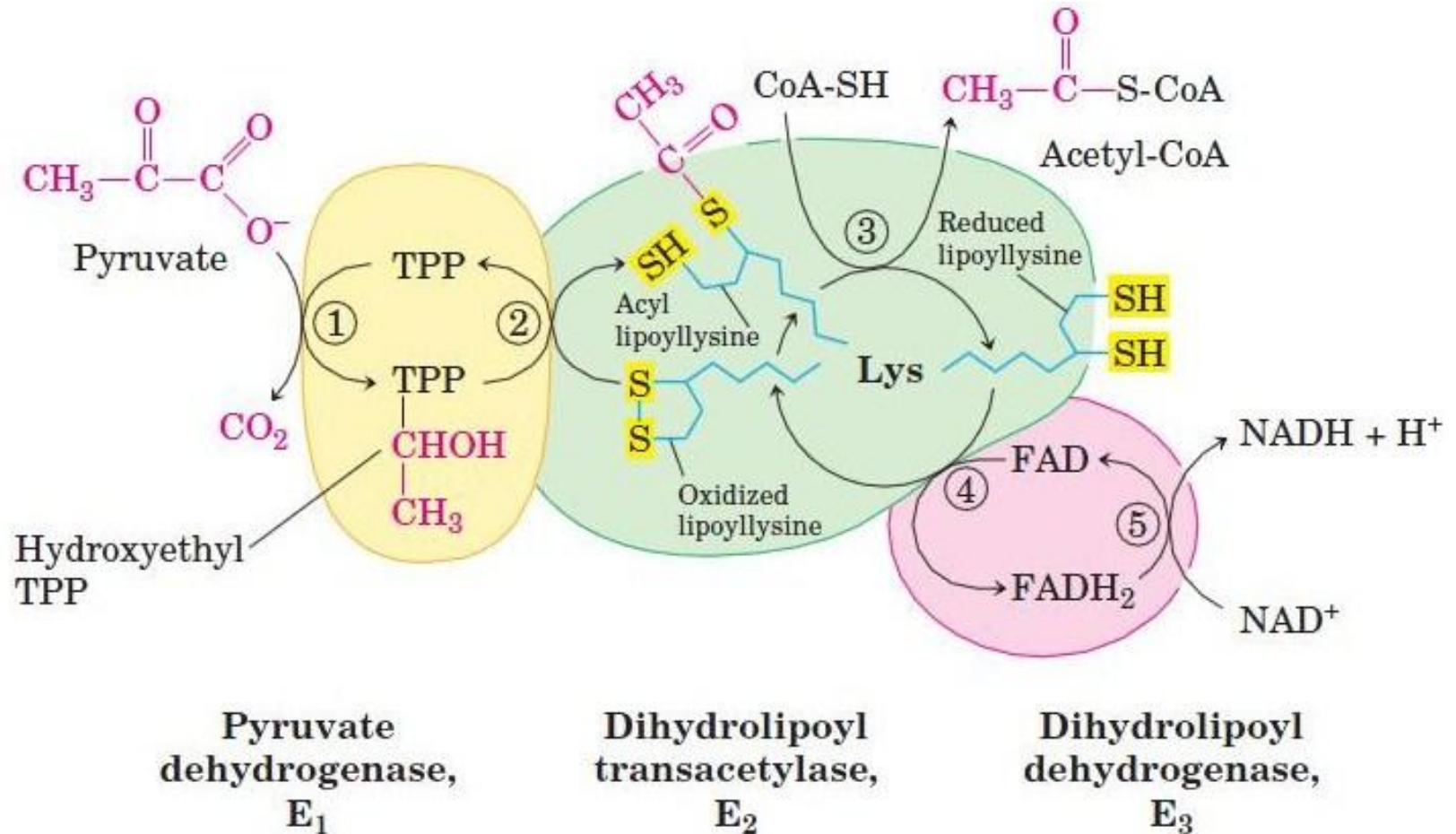
Pyruvate
(keto form)

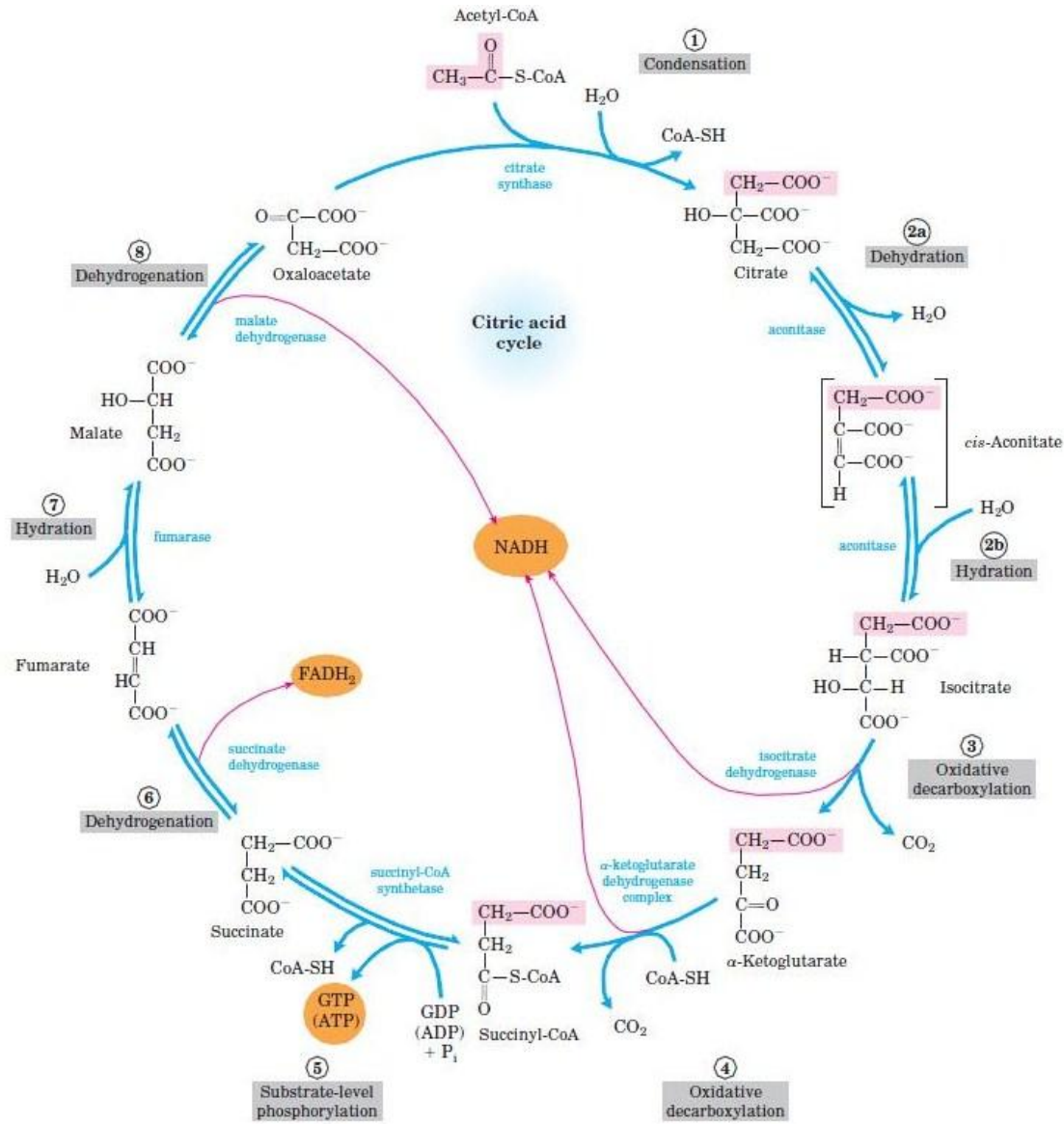
Анаэробний шлях

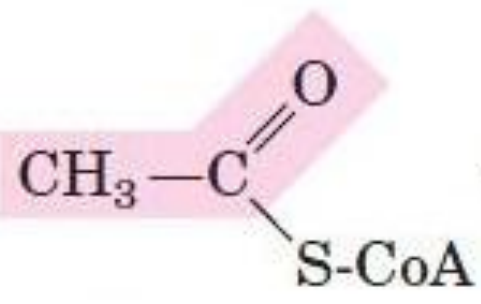

Декарбоксілювання ПВК

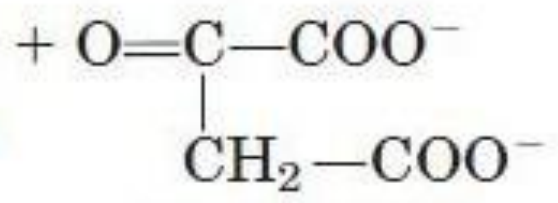

Цикл лимонної кислоти

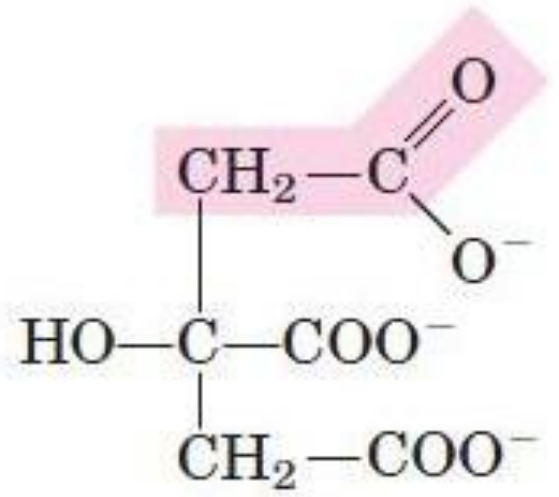
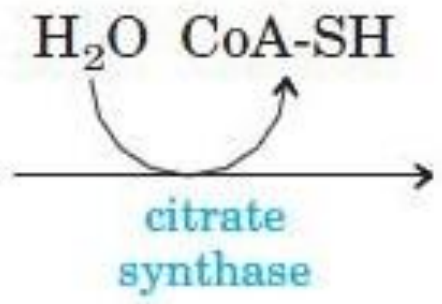

Acetyl-CoA

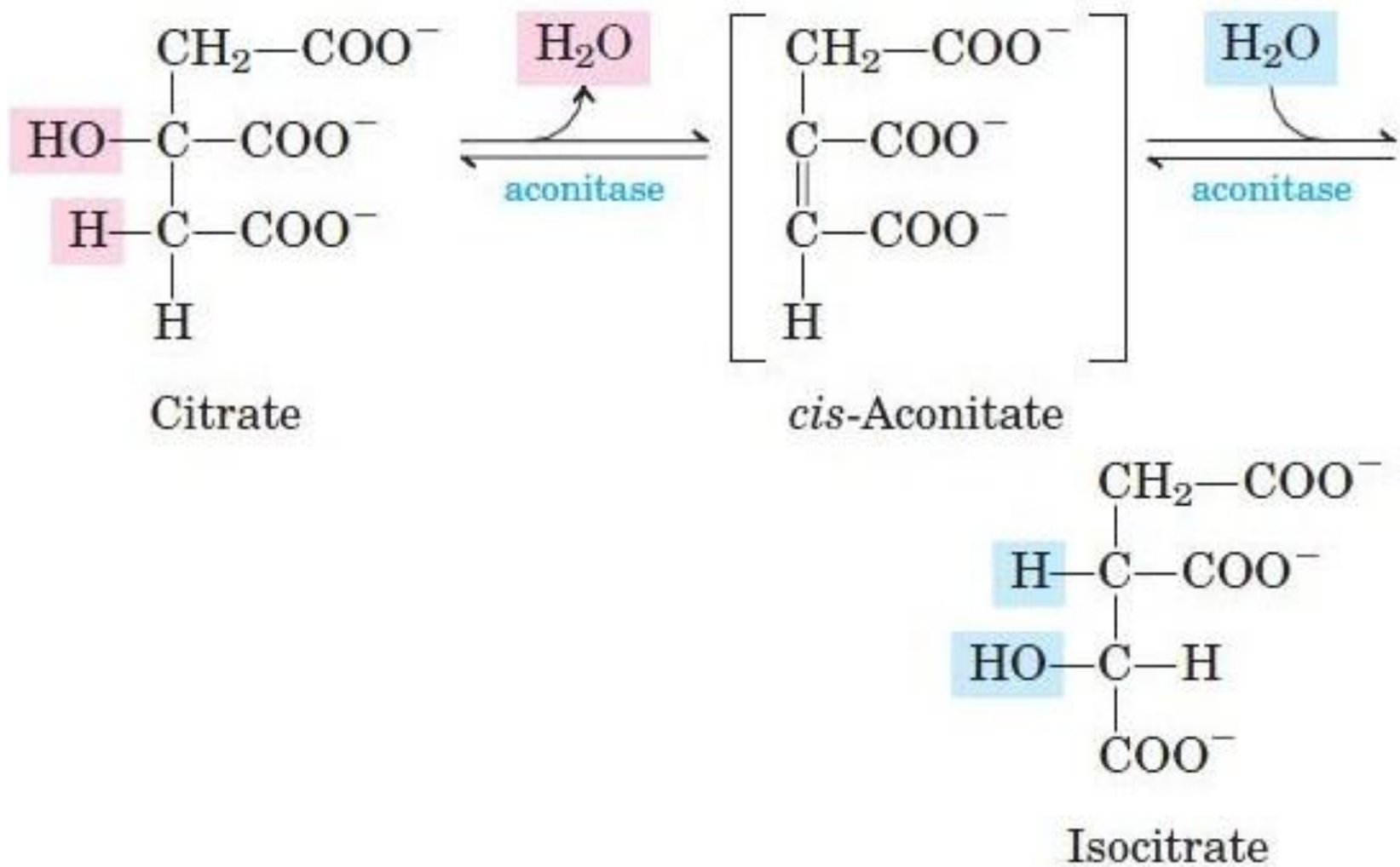

Oxaloacetate

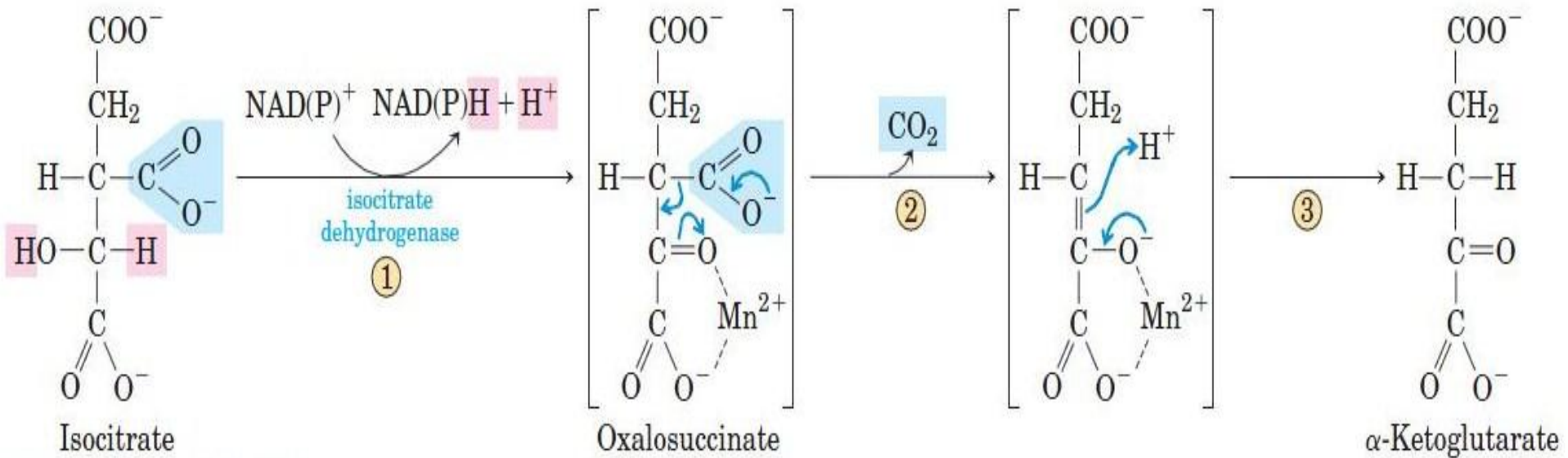

Citrate

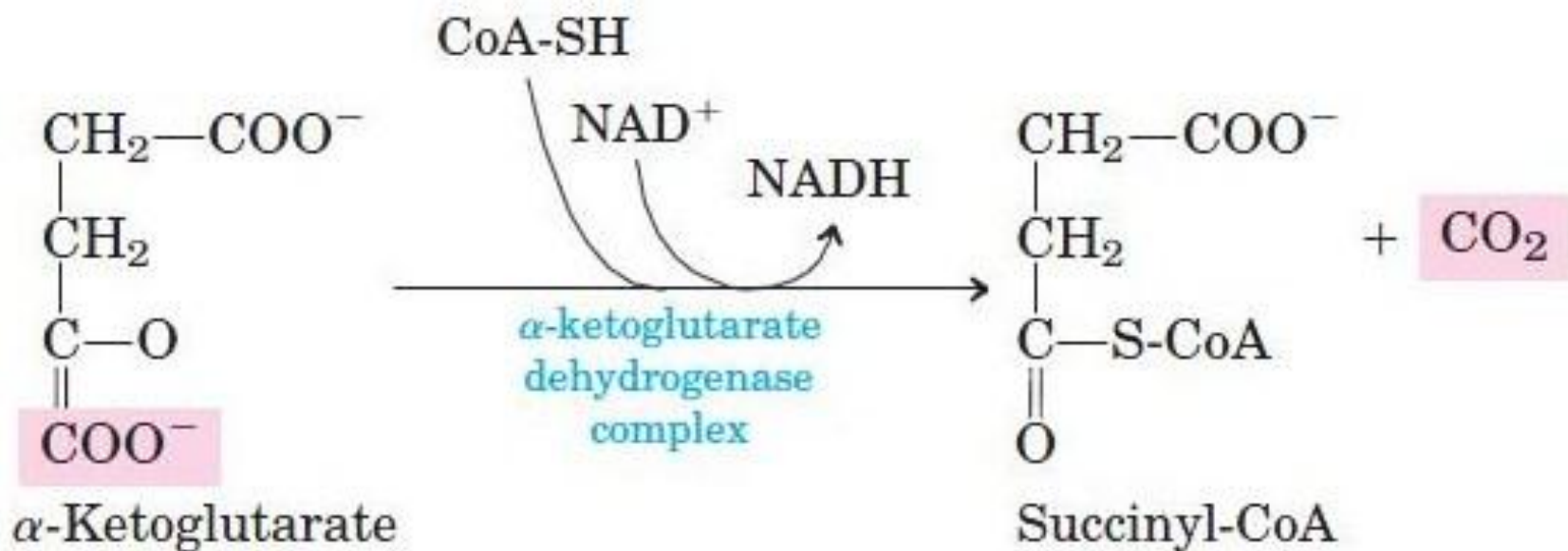
$$\Delta G'^{\circ} = -32.2 \text{ kJ/mol}$$

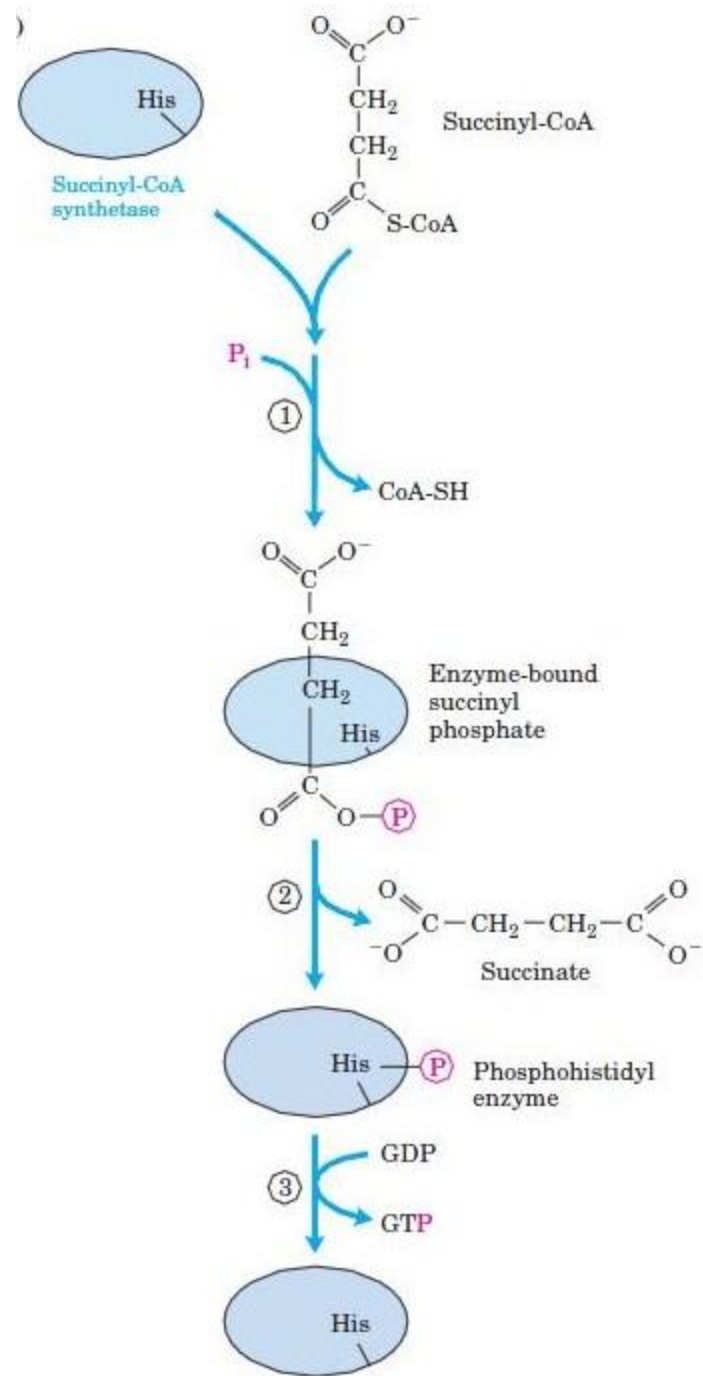
$$\Delta G'^{\circ} = 13.3 \text{ kJ/mol}$$

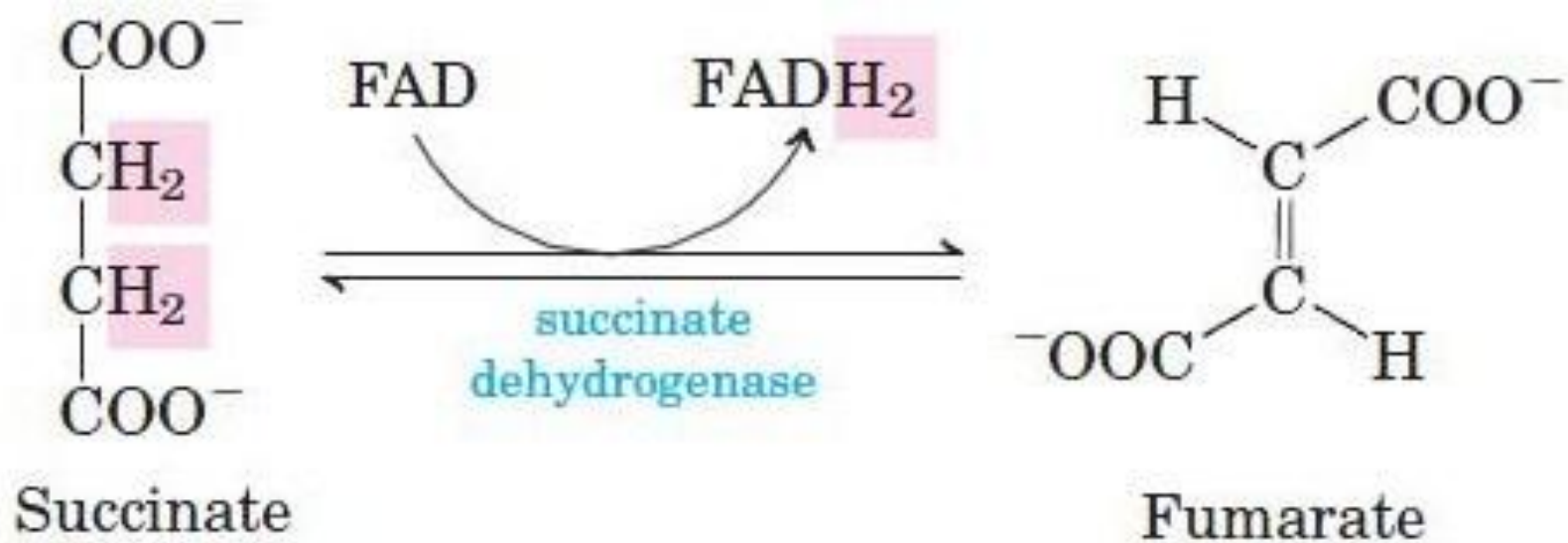

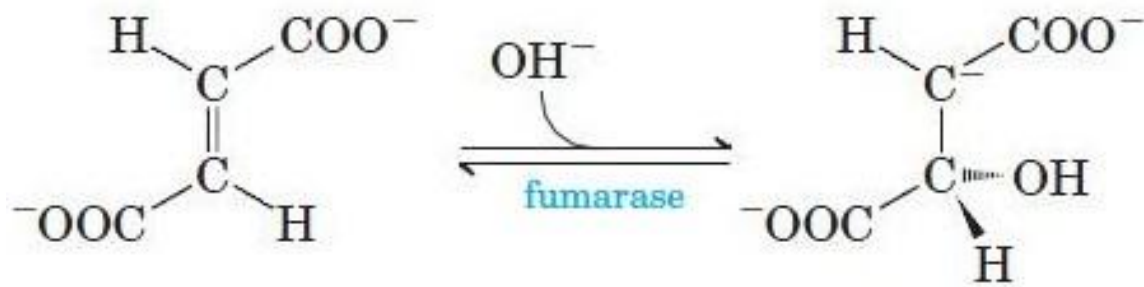

$$\Delta G'^{\circ} = -33.5 \text{ kJ/mol}$$

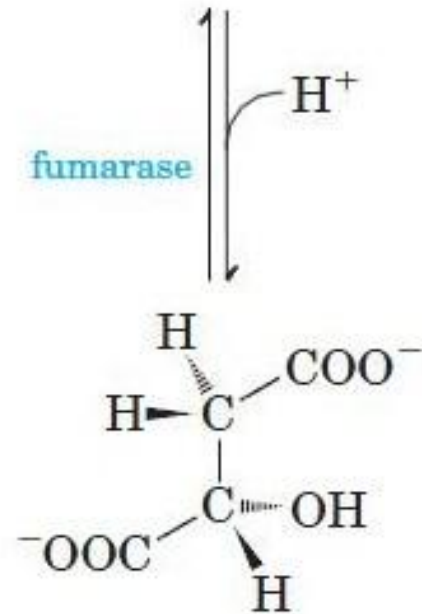

$$\Delta G'^{\circ} = 0 \text{ kJ/mol}$$

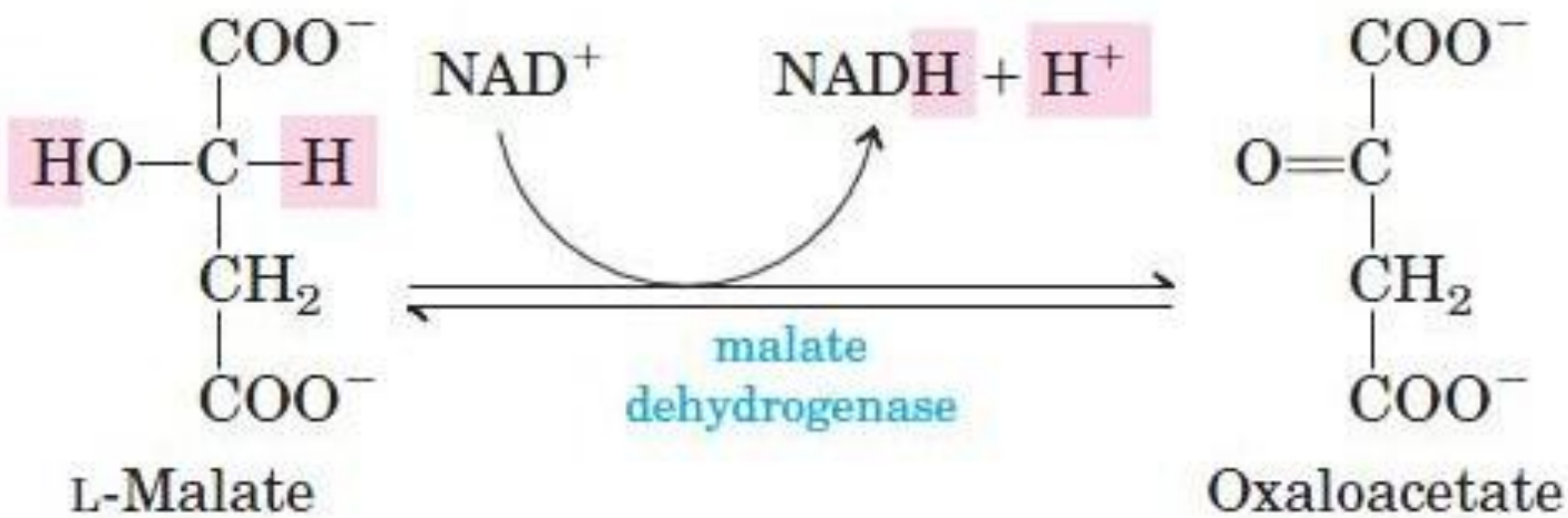
Fumarate

Carbanion
transition state

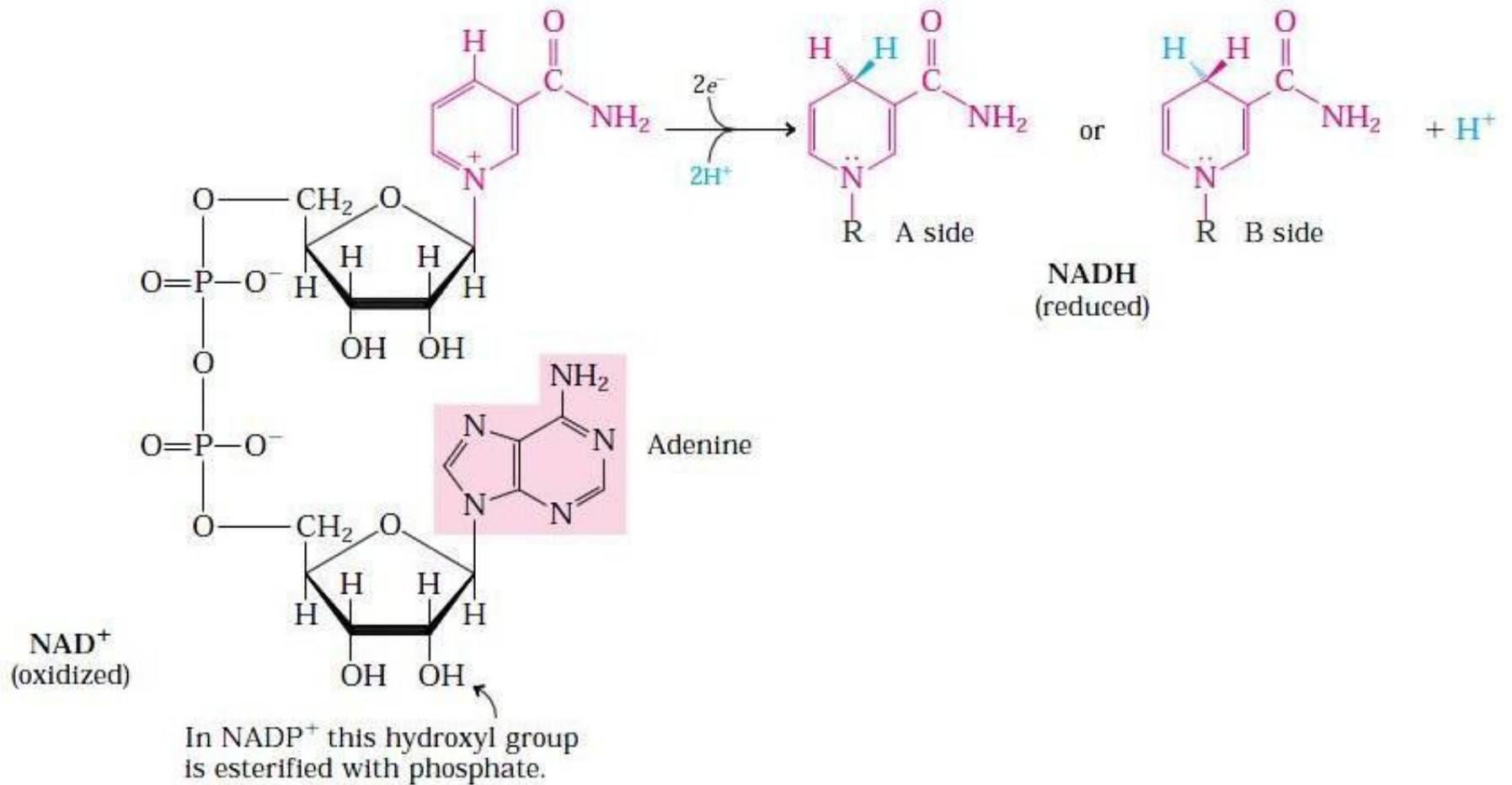

Malate

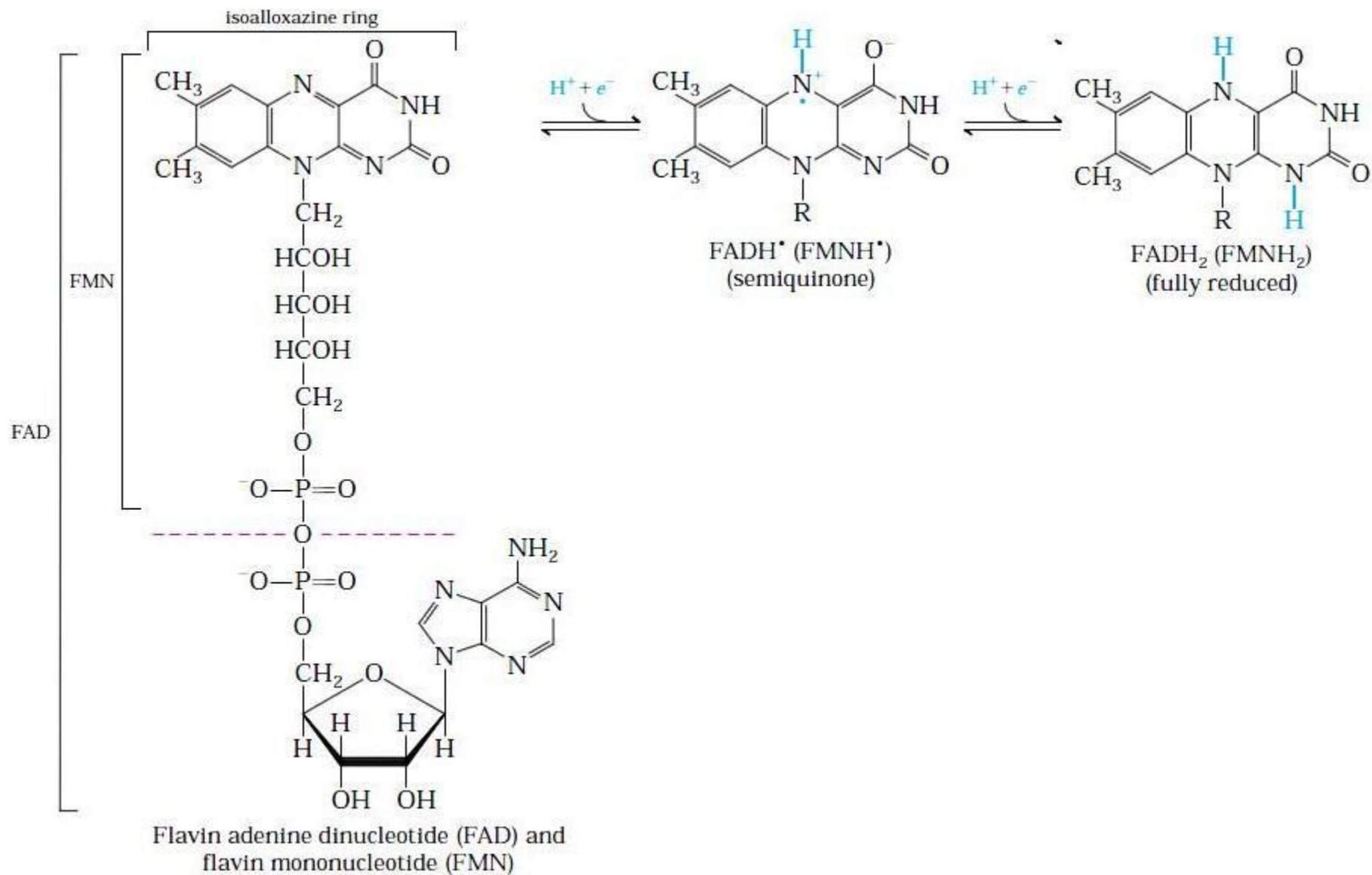
$$\Delta G'^{\circ} = -3.8 \text{ kJ/mol}$$

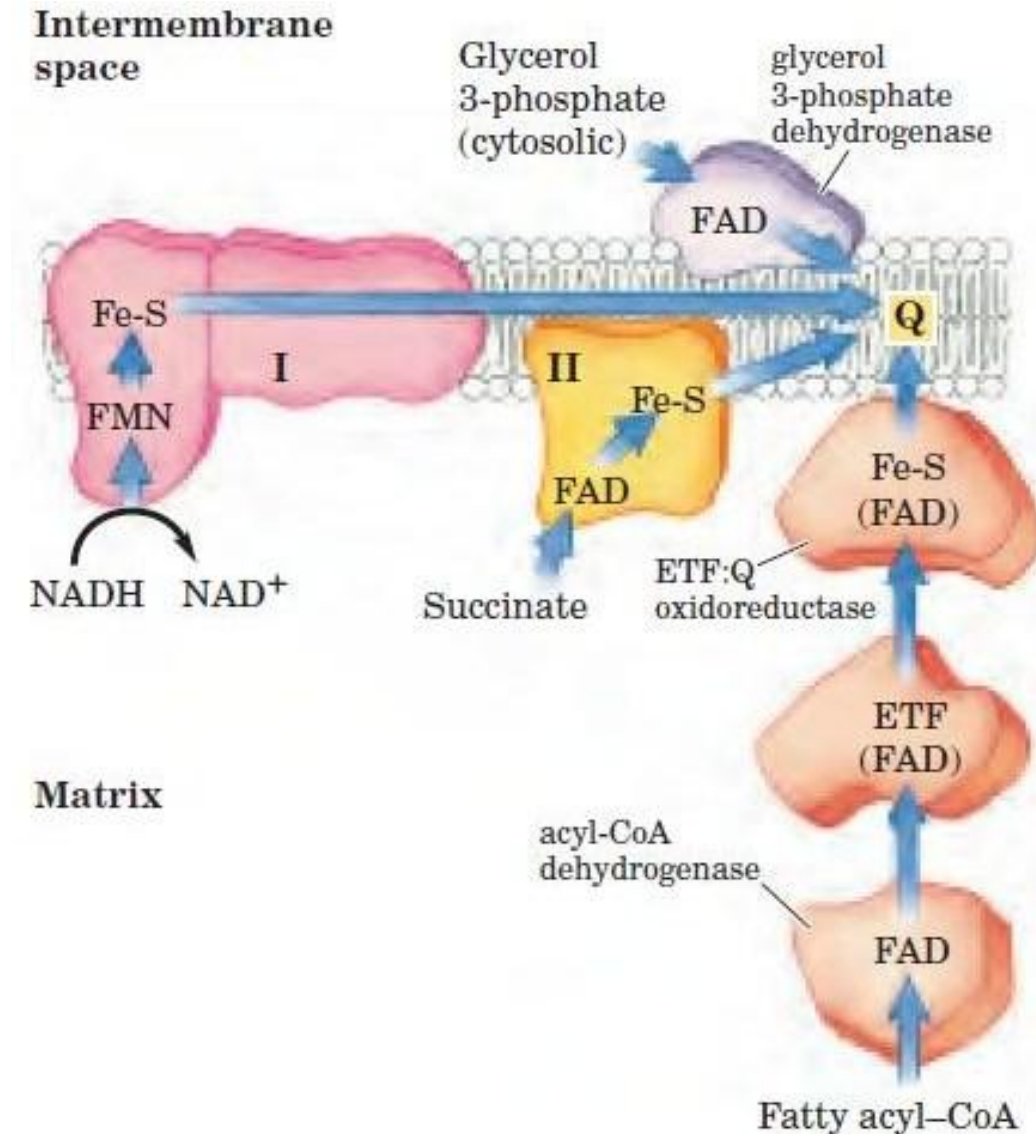
$$\Delta G'^{\circ} = 29.7 \text{ kJ/mol}$$

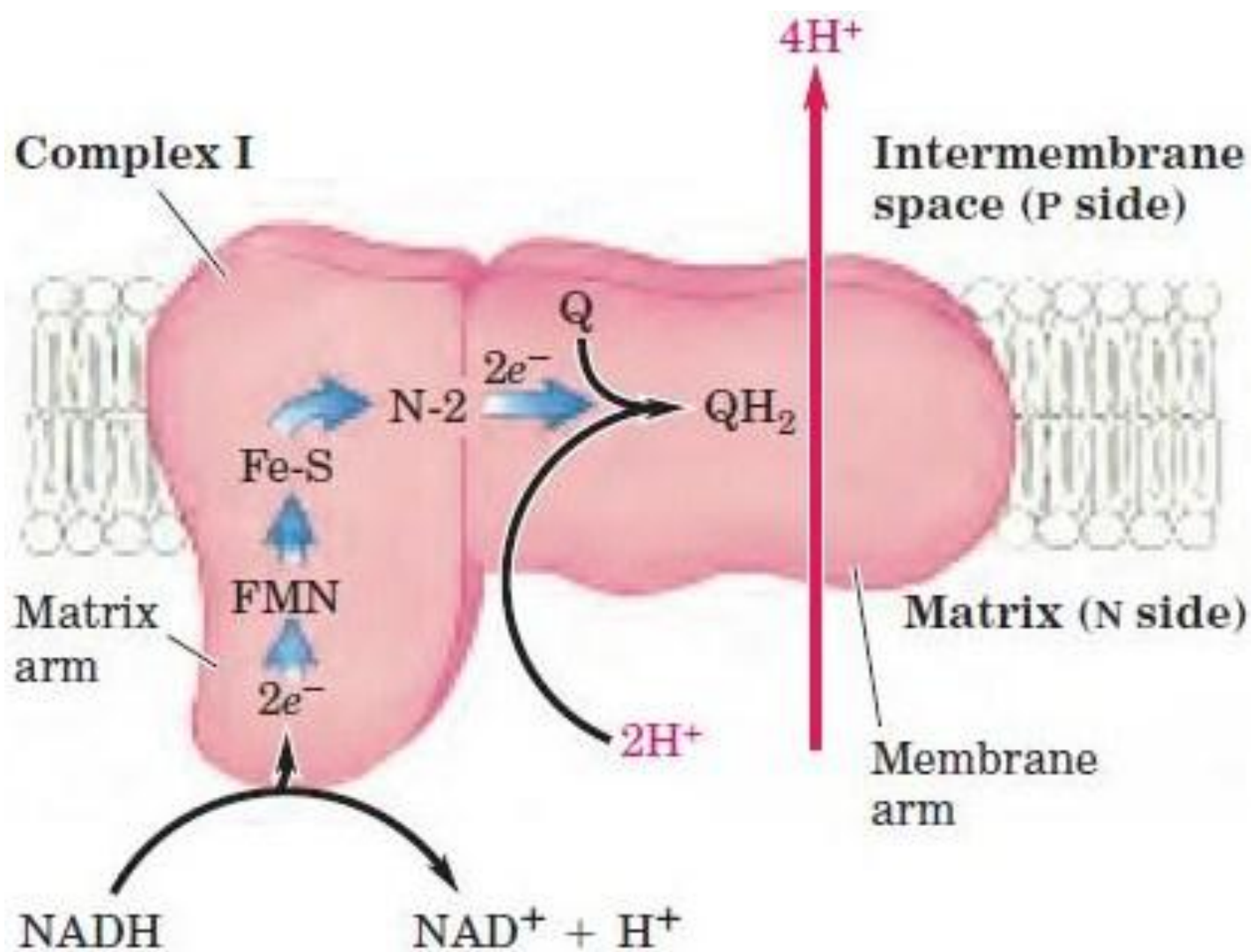
(a)

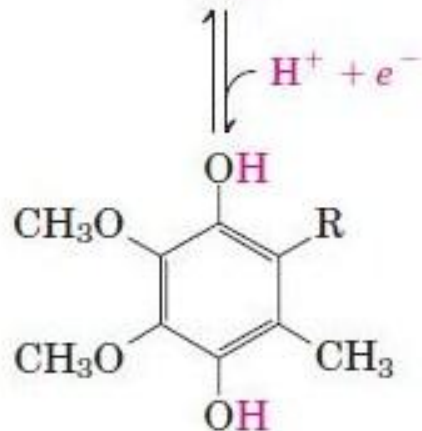
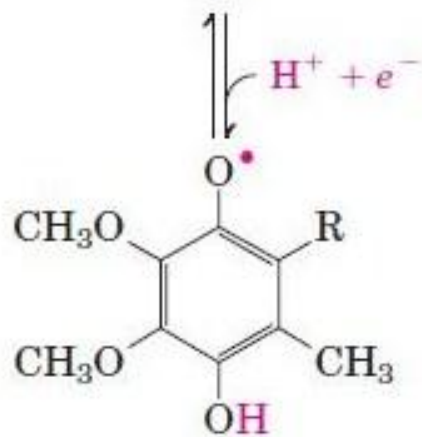
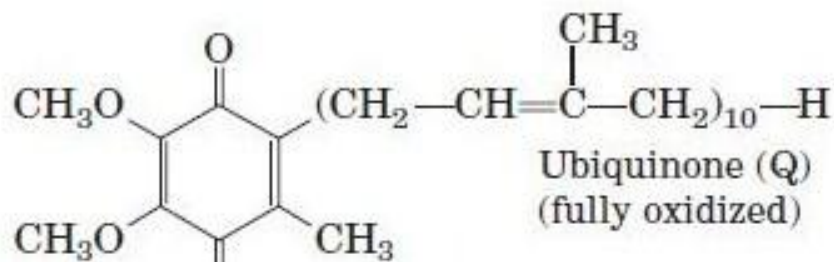

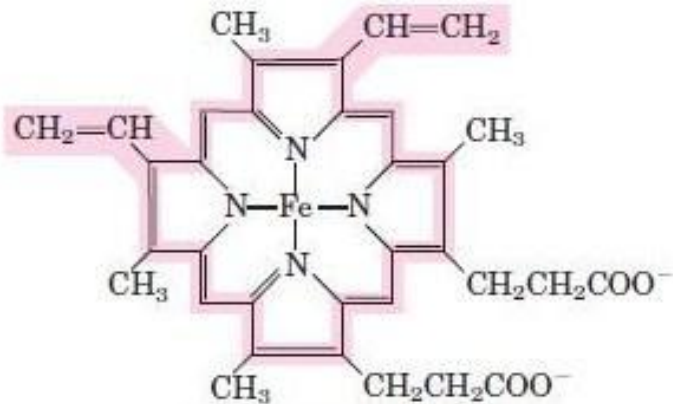
Дихальний ланцюг

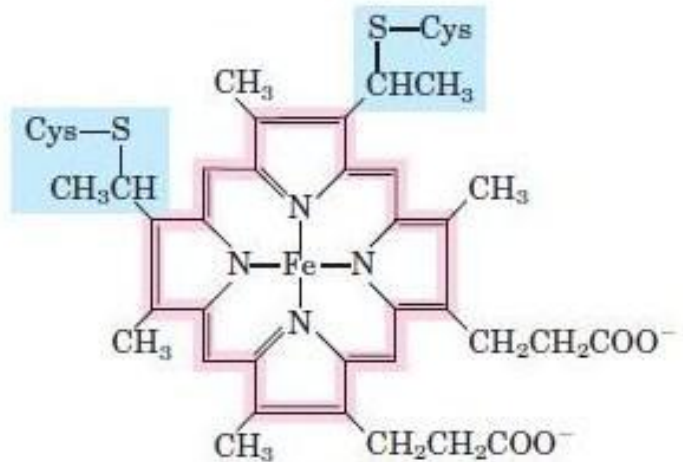

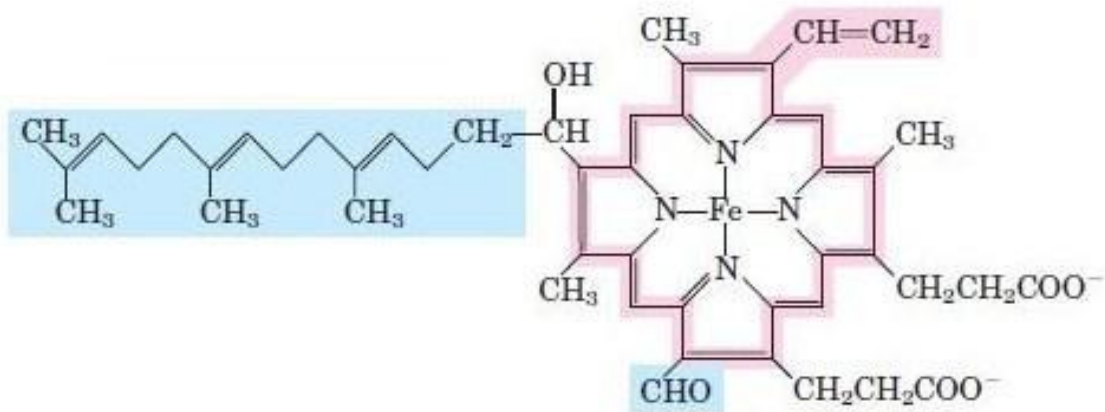

Iron protoporphyrin IX
(in *b*-type cytochromes)

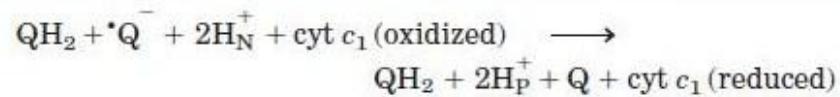
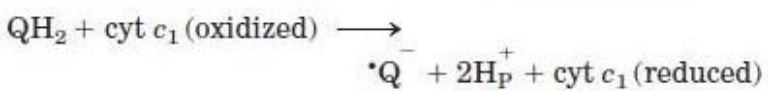
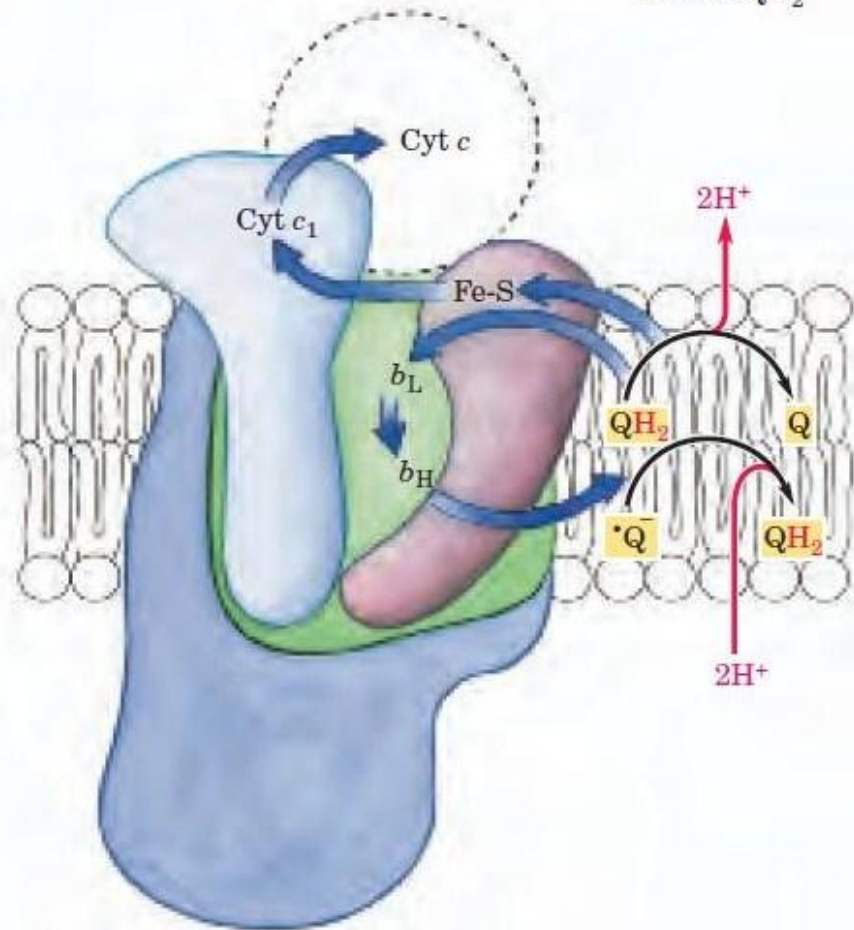
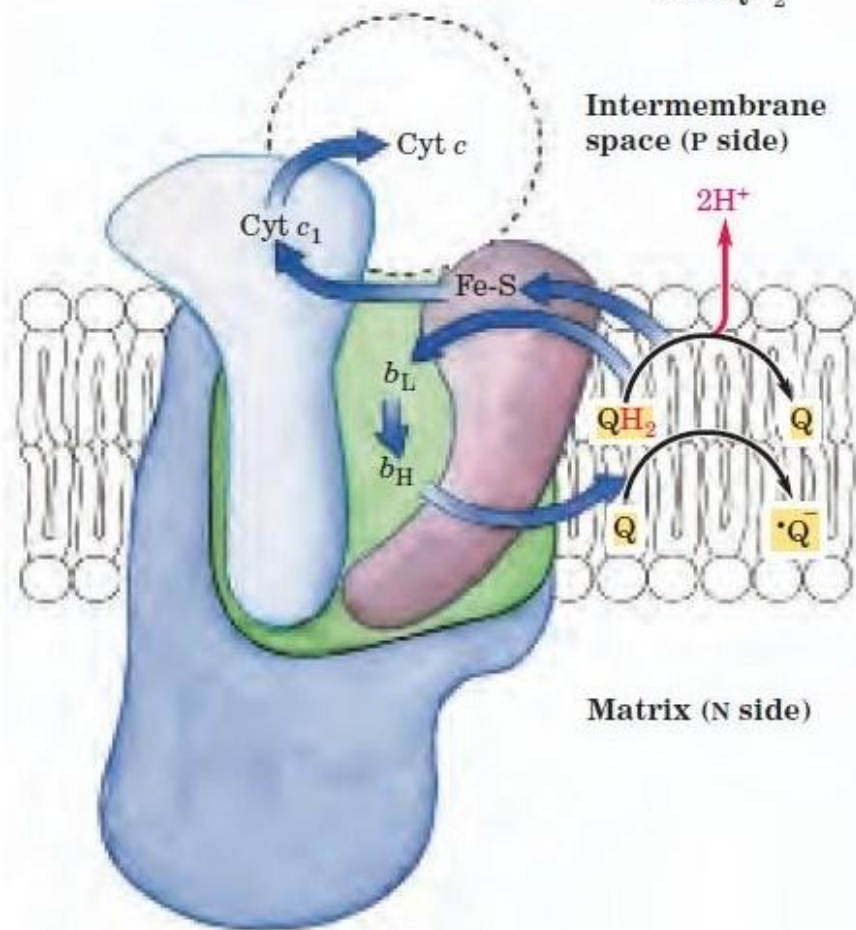
Heme C
(in *c*-type cytochromes)

Heme A
(in *a*-type cytochromes)

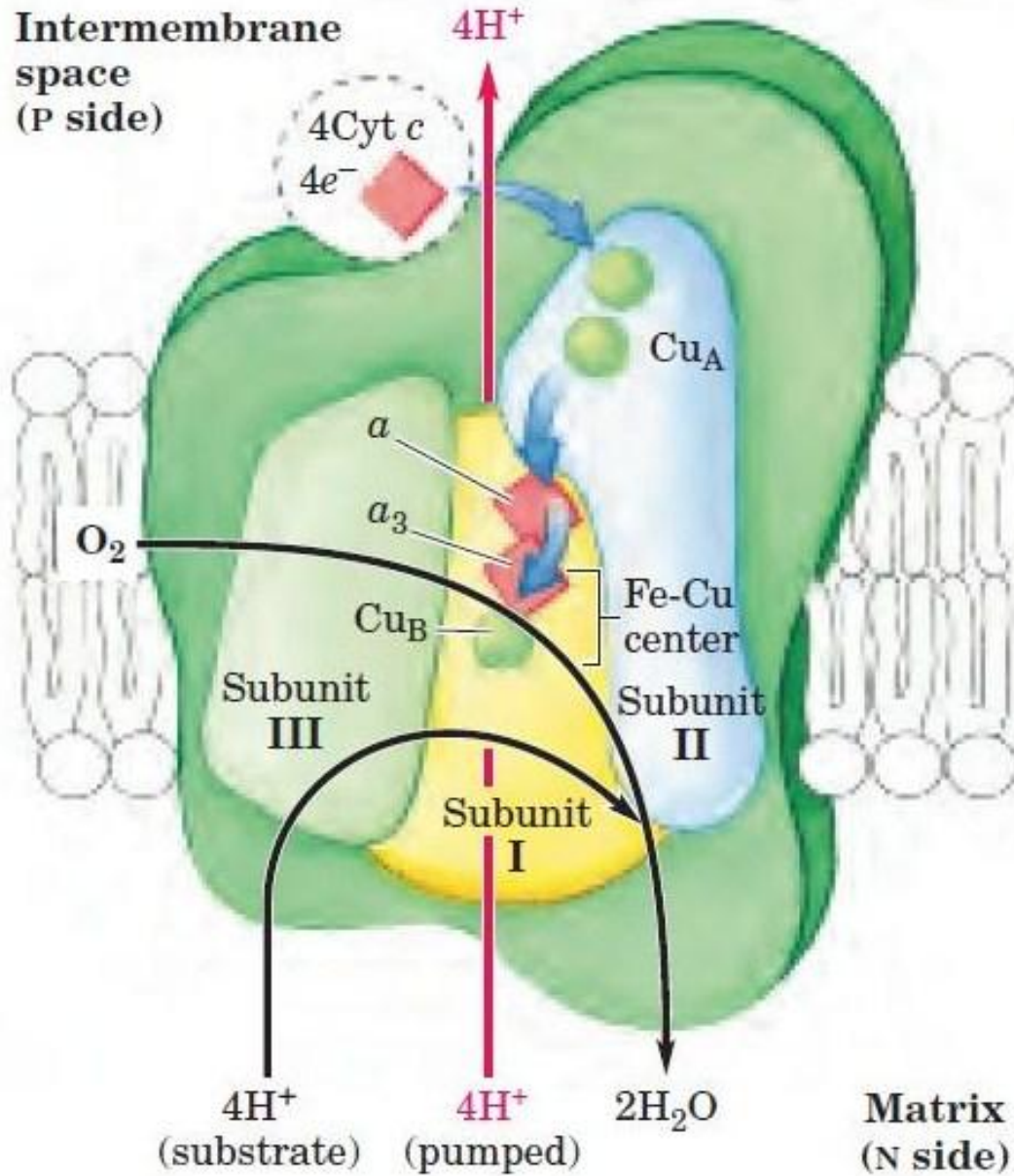
Oxidation of first QH_2

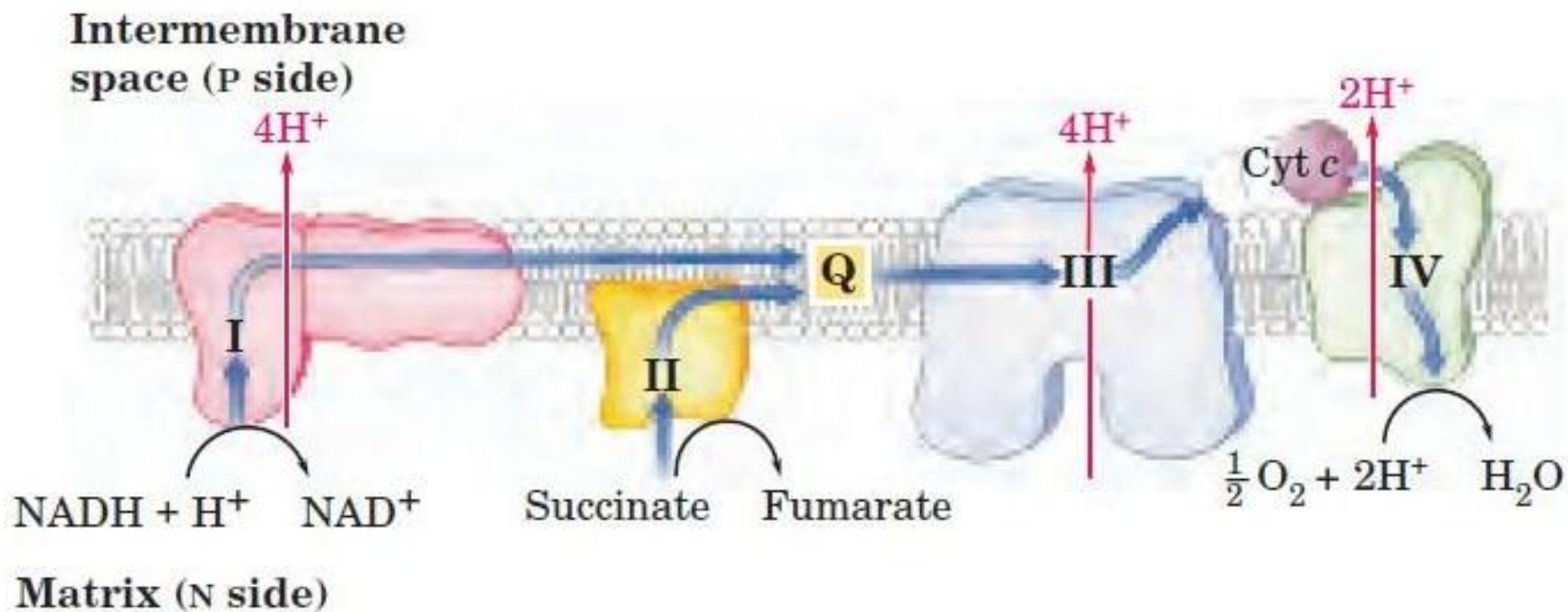
Oxidation of second QH_2

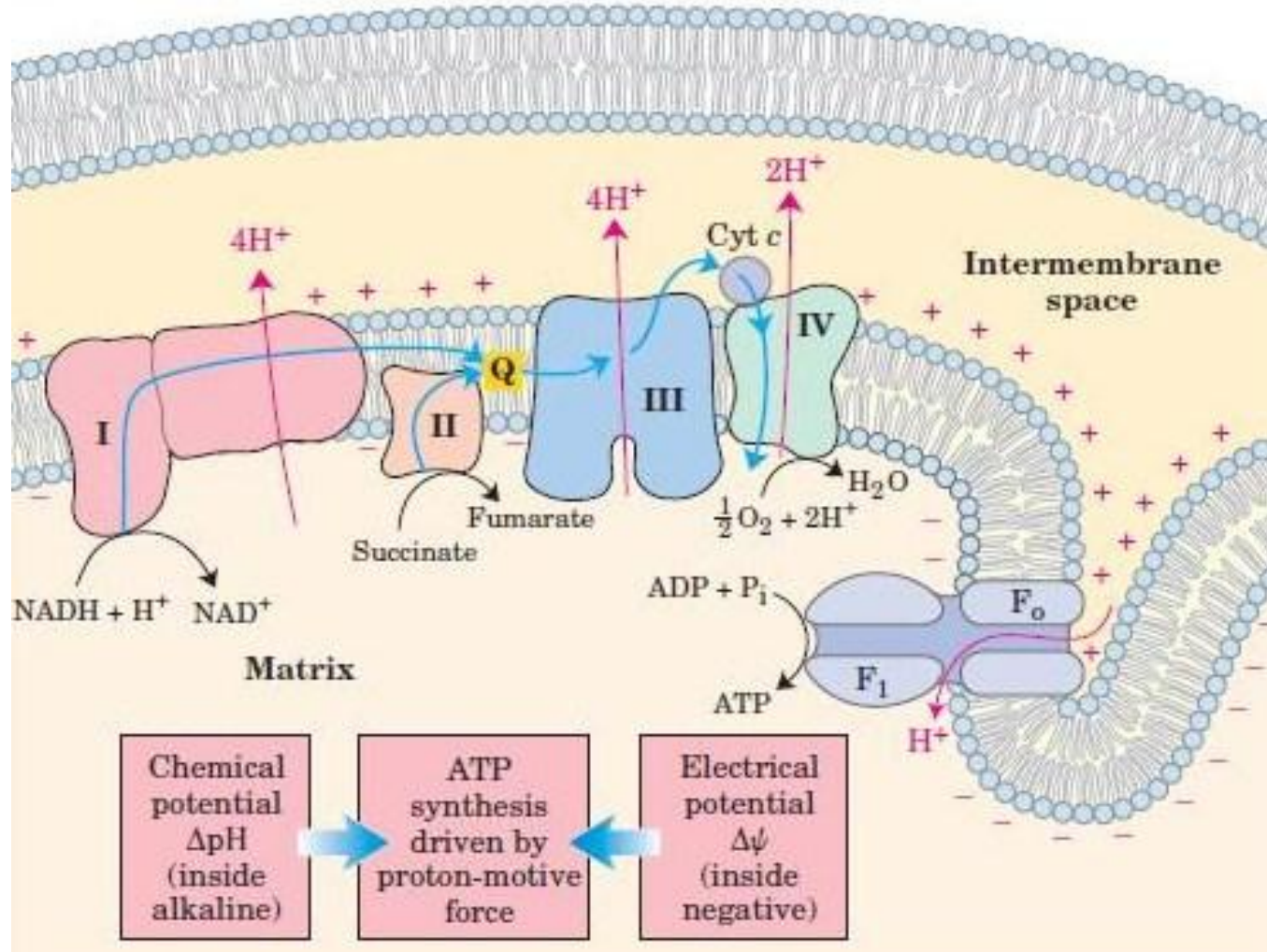
Net equation:

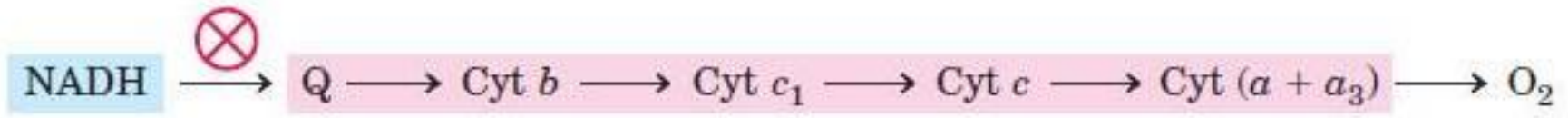

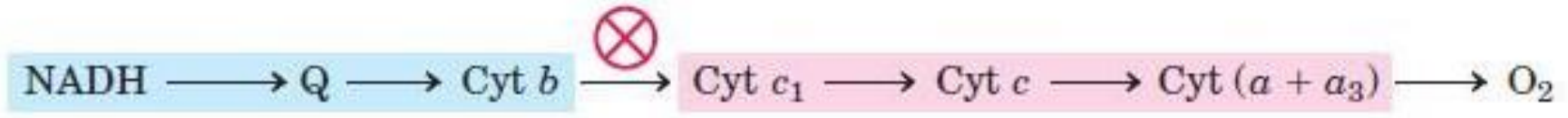
ЦЛК + ДЛ = «Тканинне дихання»

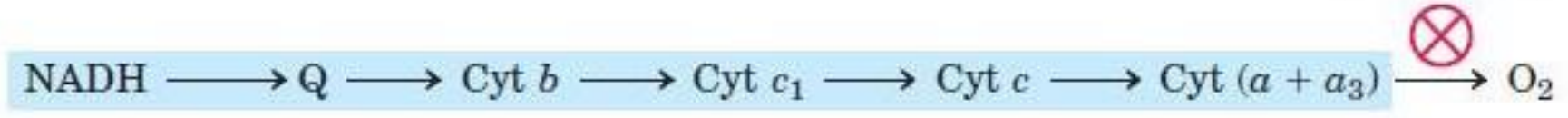
rotenone

antimycin A

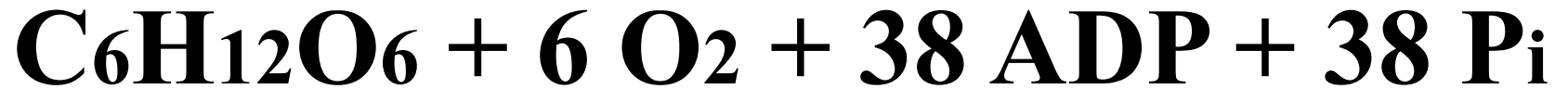

CN⁻ or CO

Сумарна формула

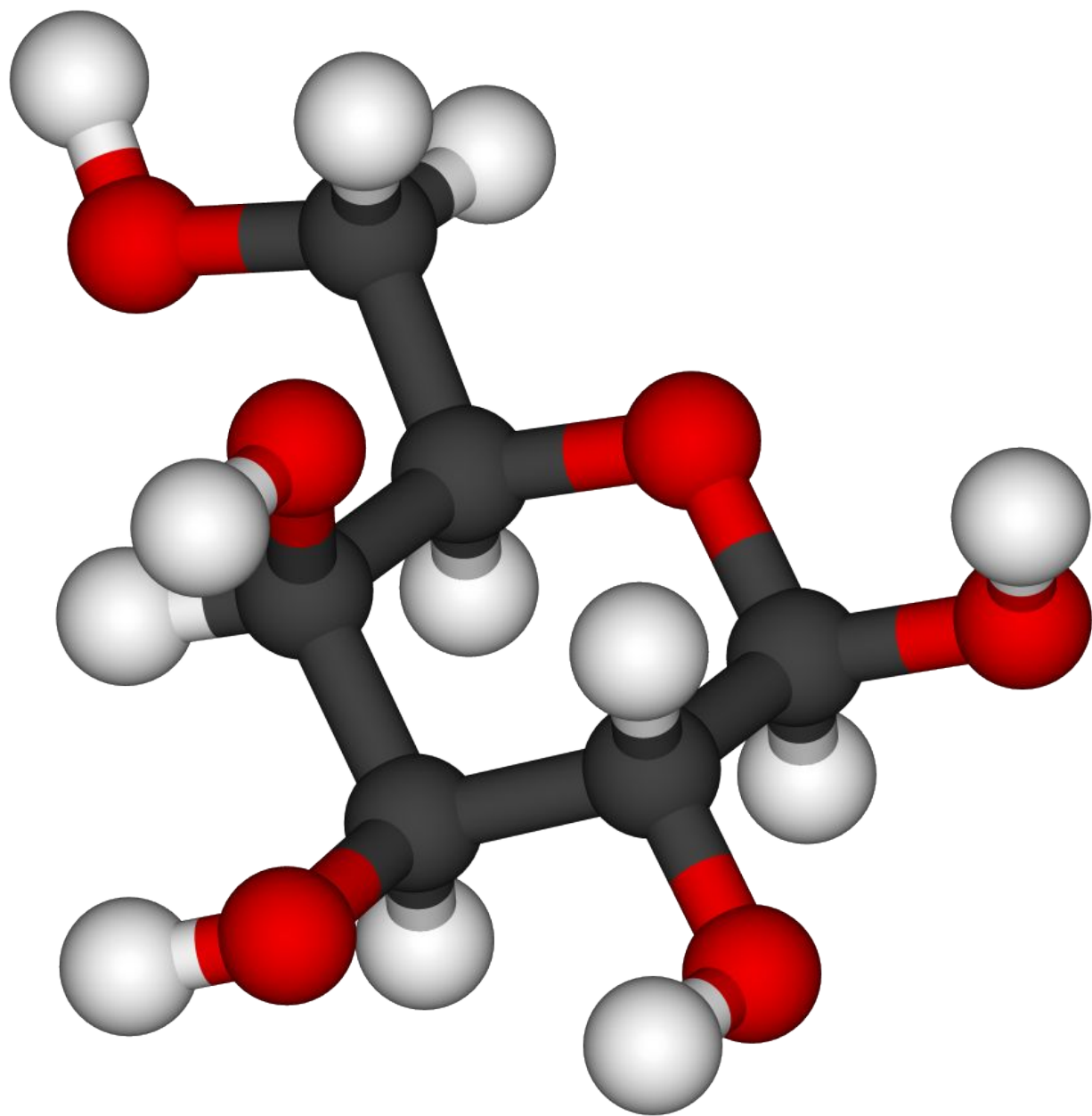

=

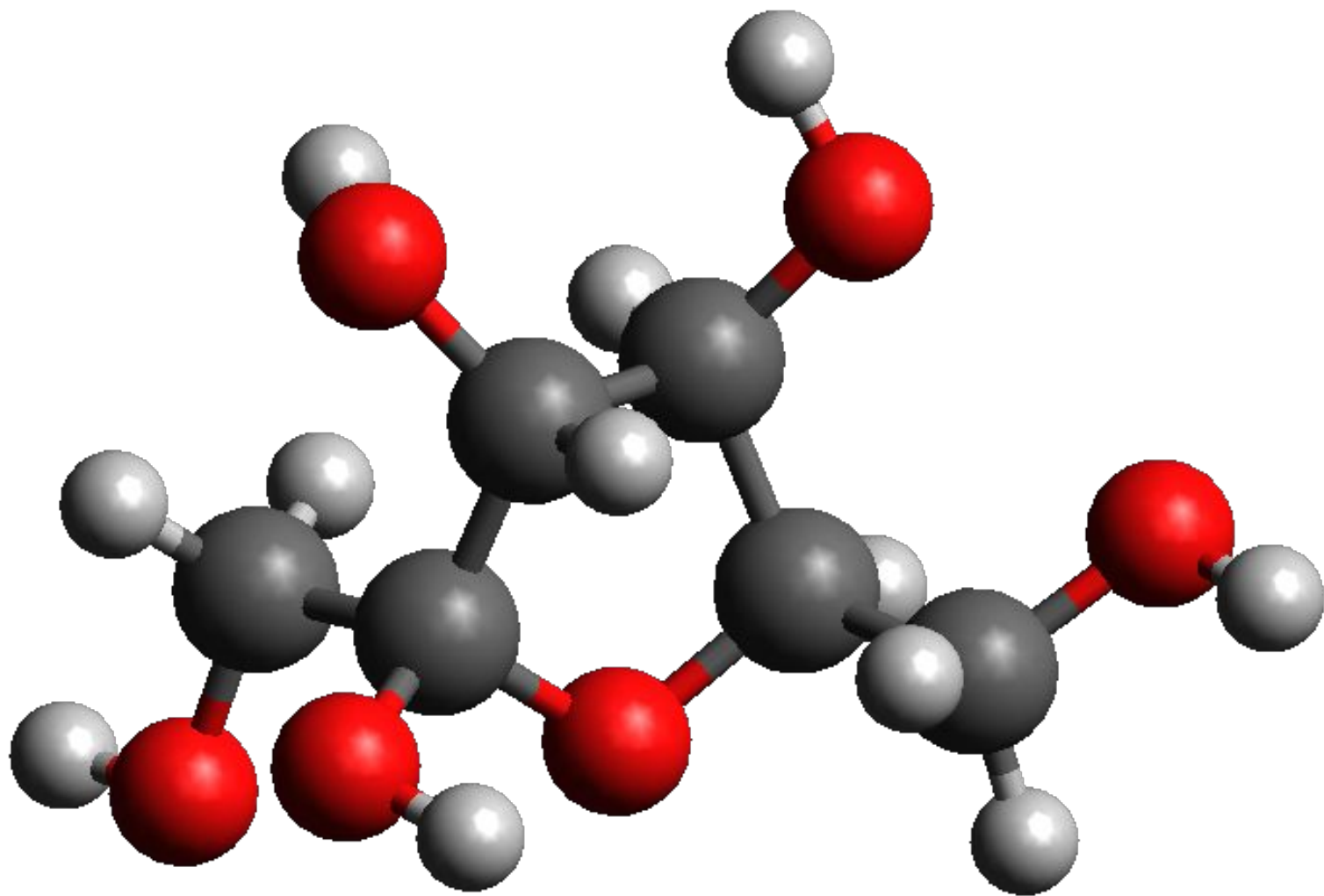
Галактоза

- Скорочена формула: $C_6H_{12}O_6$
- Молекулярна маса: 180 г/моль
- Тип вуглеводу: альдогексоза
- Оптичний ізомер у людини: D
- Додаткова інформація: основний мономерний вуглевод у молочних продуктах.

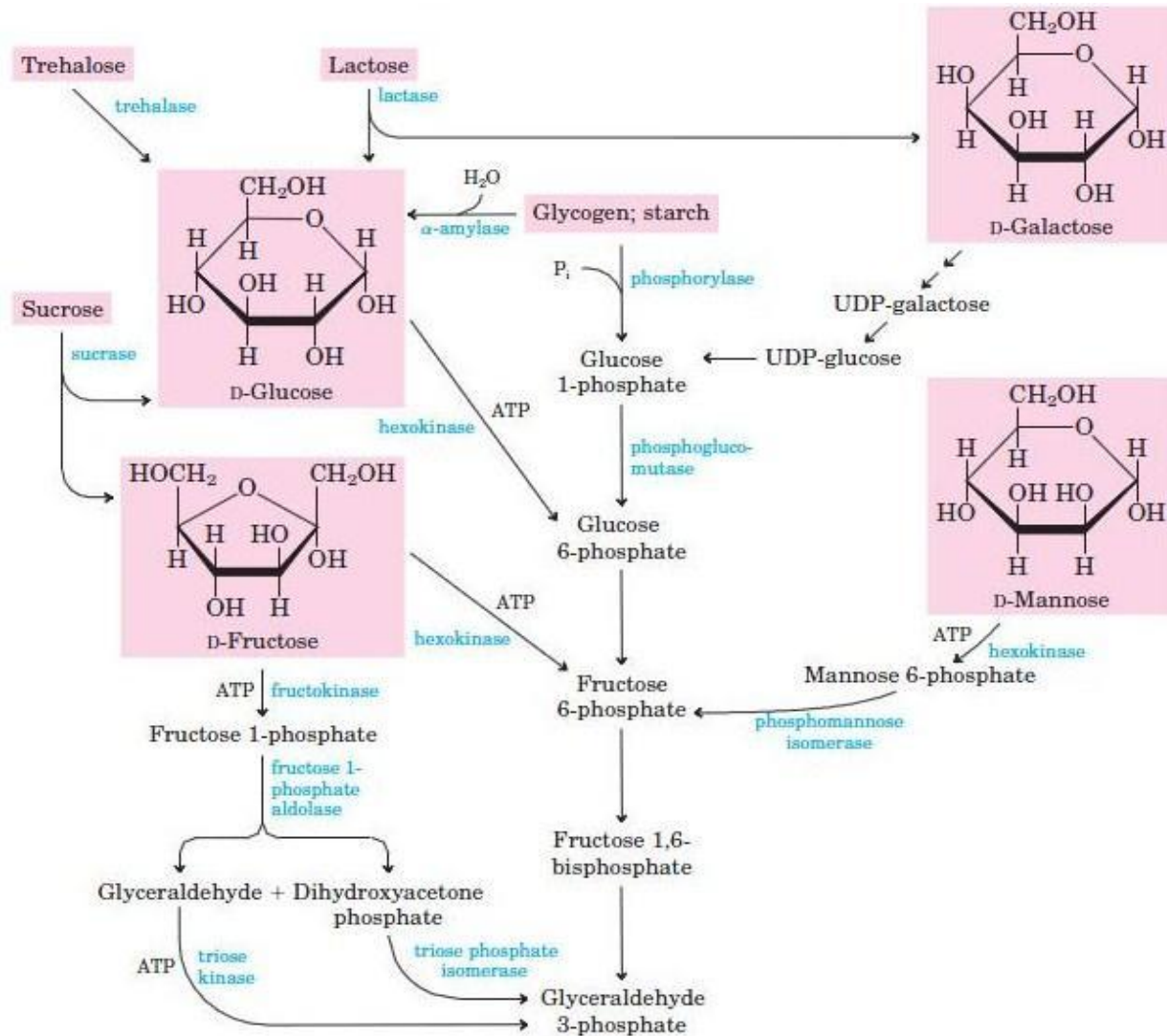

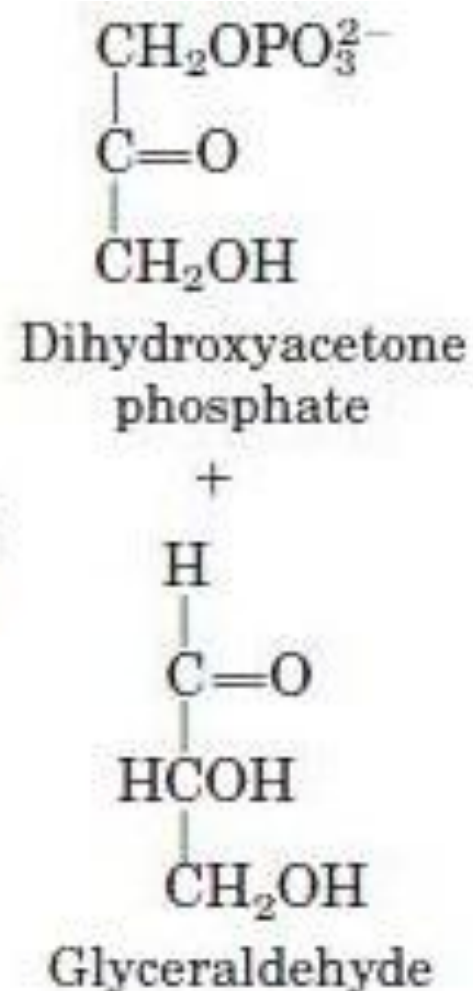
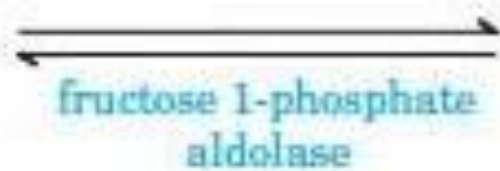
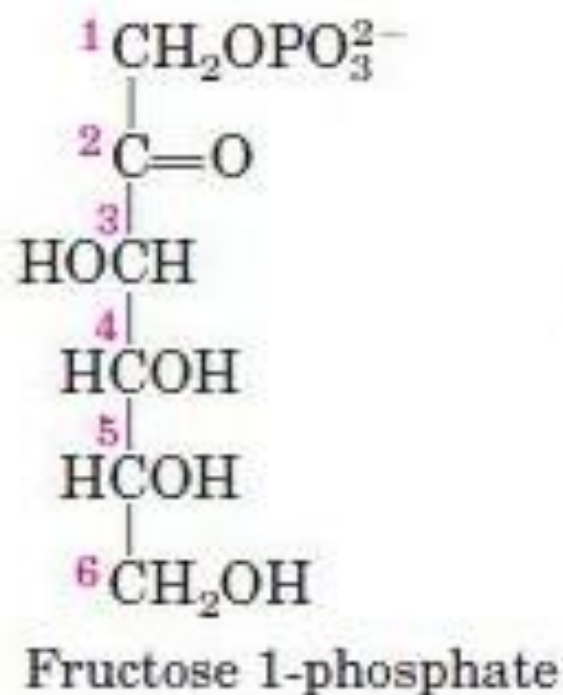
Фруктоза

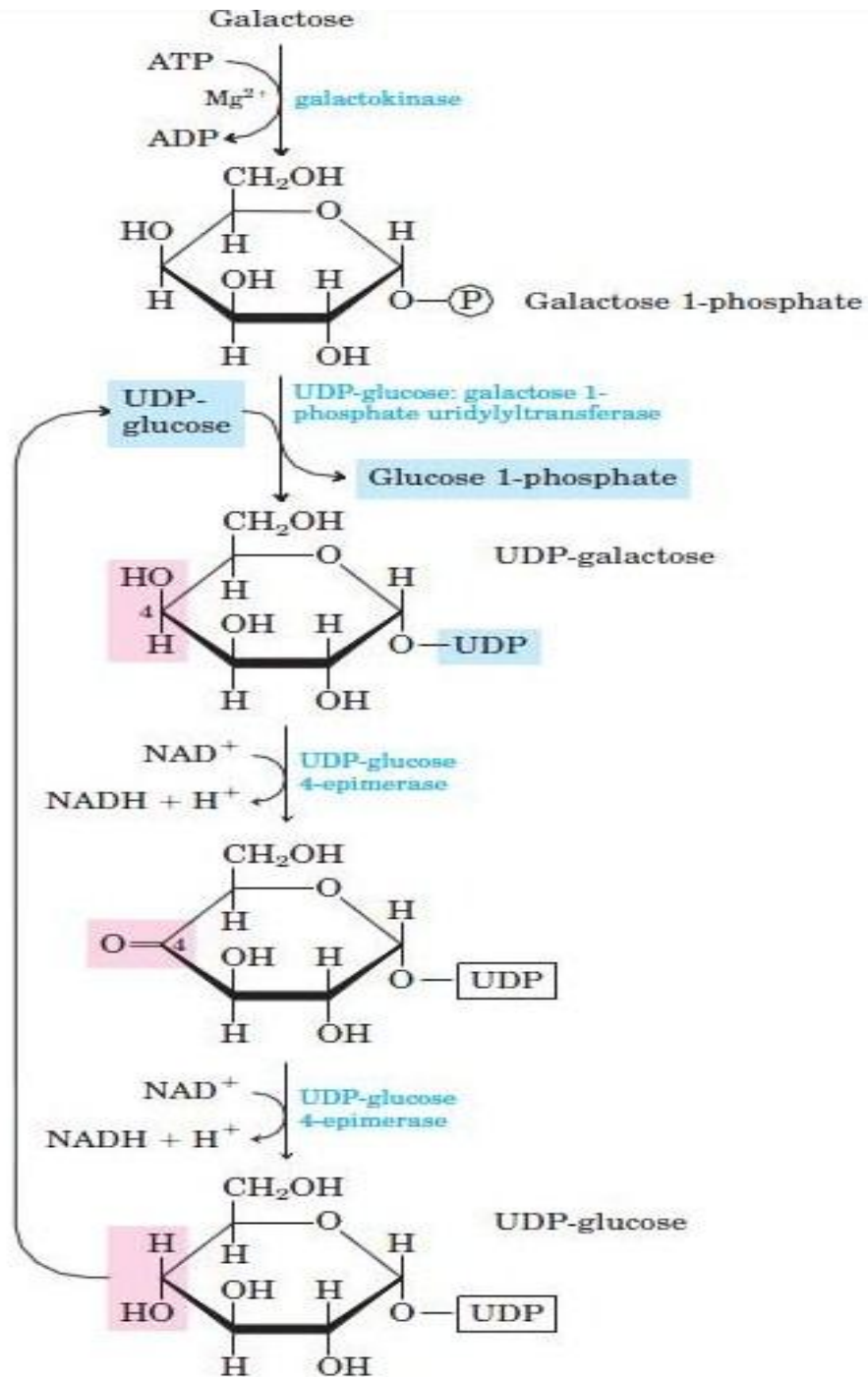
- Скорочена формула: $C_6H_{12}O_6$
- Молекулярна маса: 180 г/моль
- Тип вуглеводу: кетогексоза
- Оптичний ізомер у людини: D
- Додаткова інформація: основний мономерний вуглевод у всіх покритонасінних (у плодах).

Фруктоза і галактоза у гліколізі

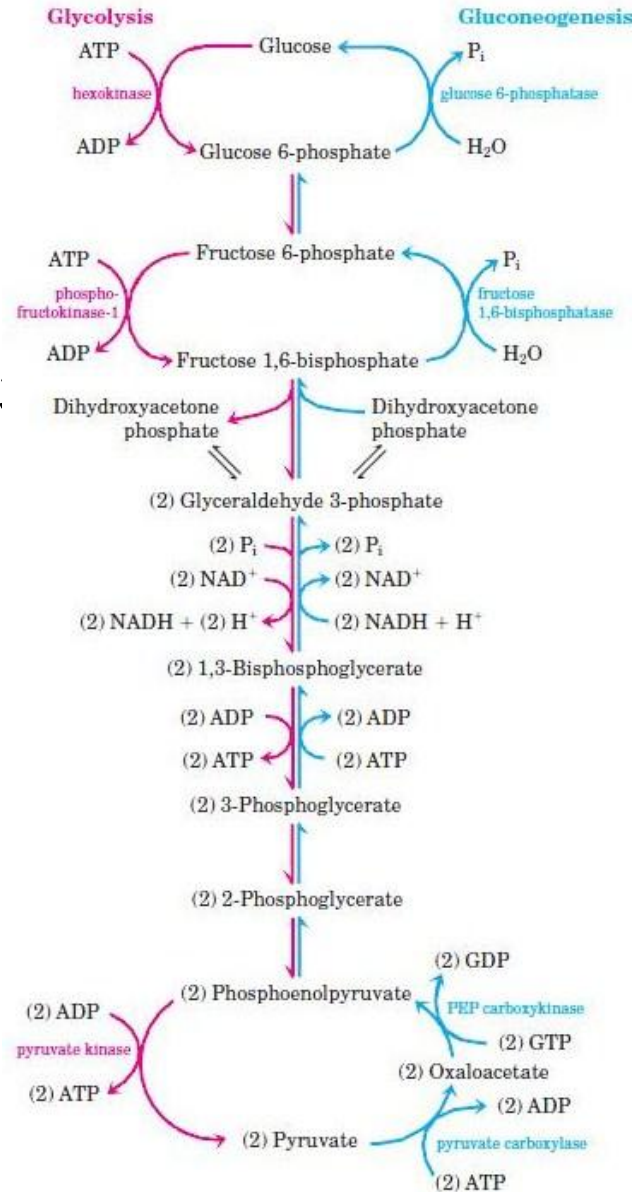

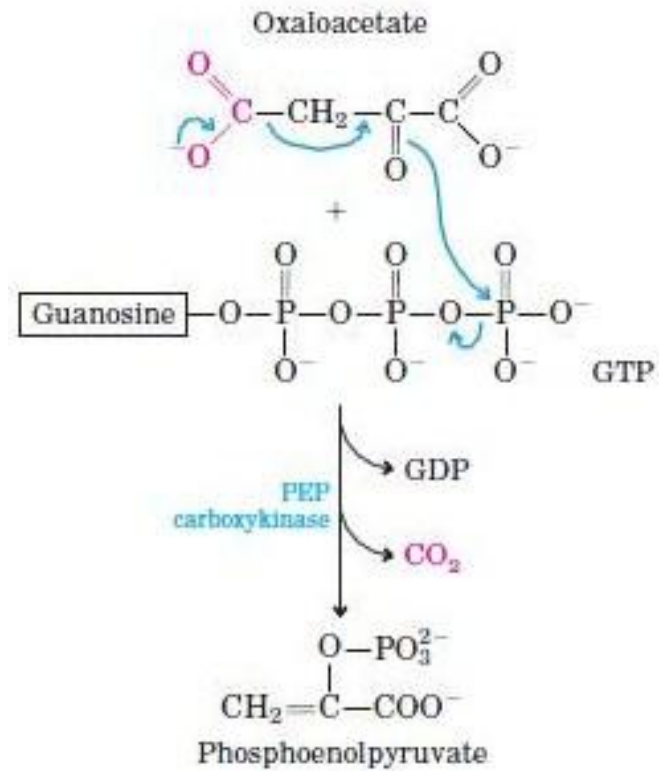
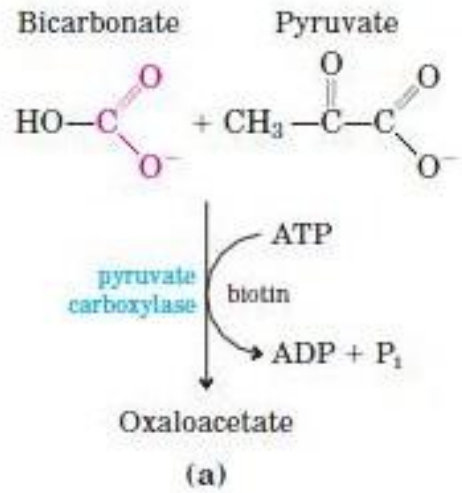

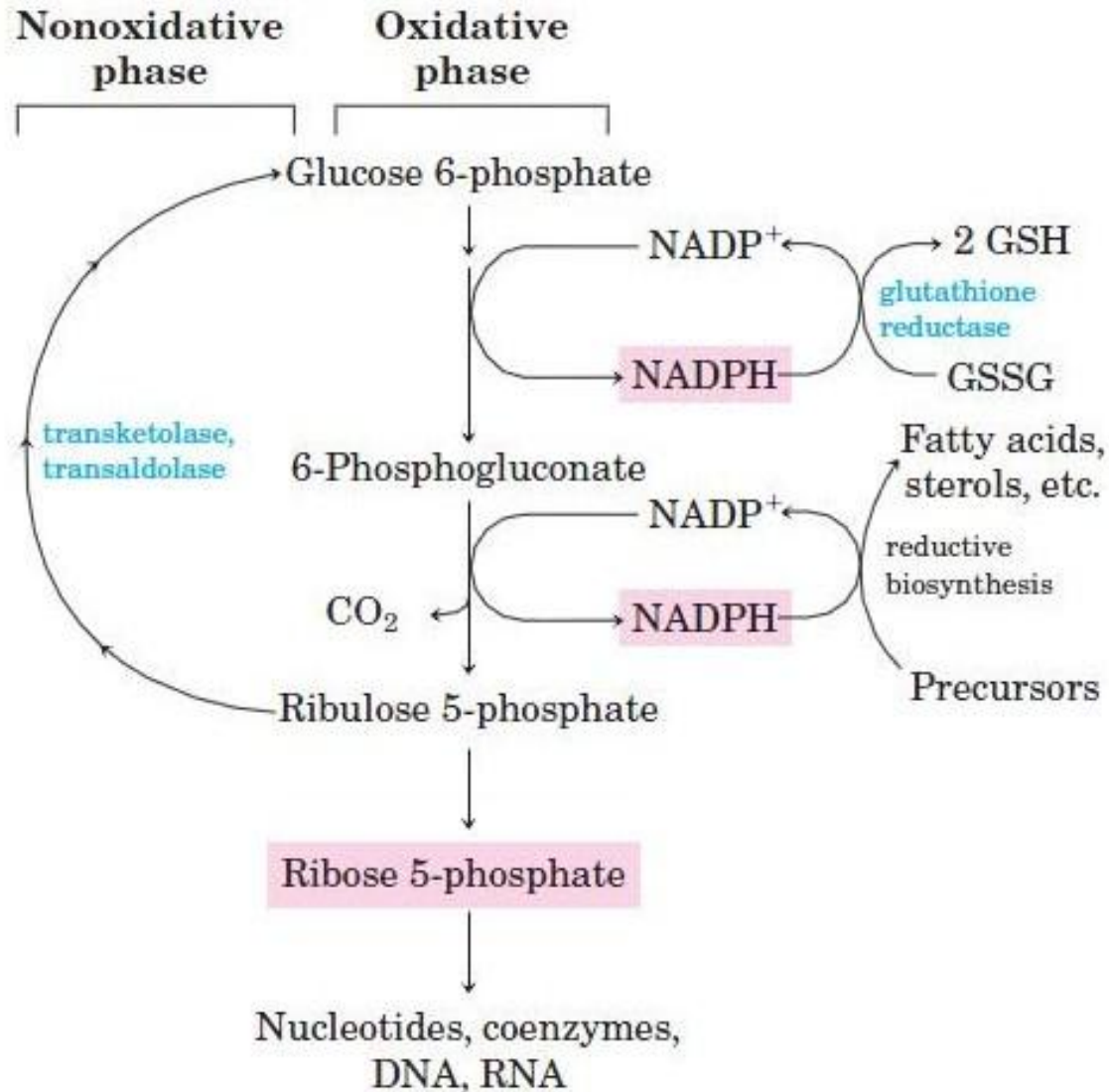
«Відкат» гліколізу

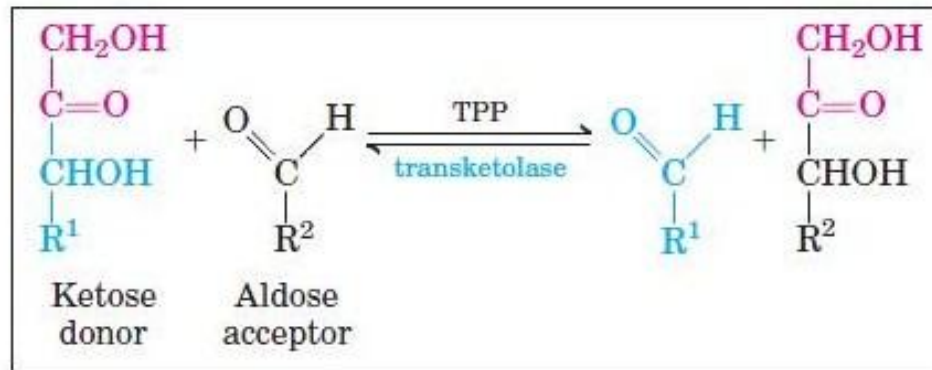
Синонім:
Глюконеогенез

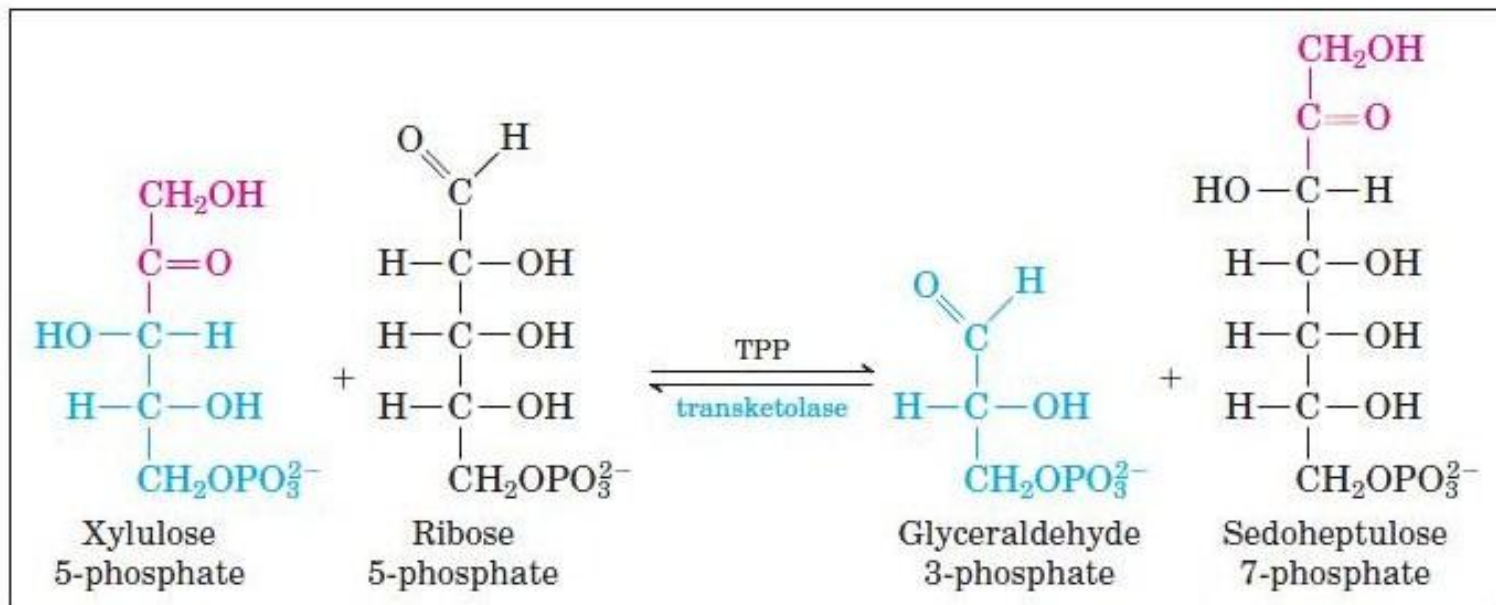

Пентозо-фосафтний цикл

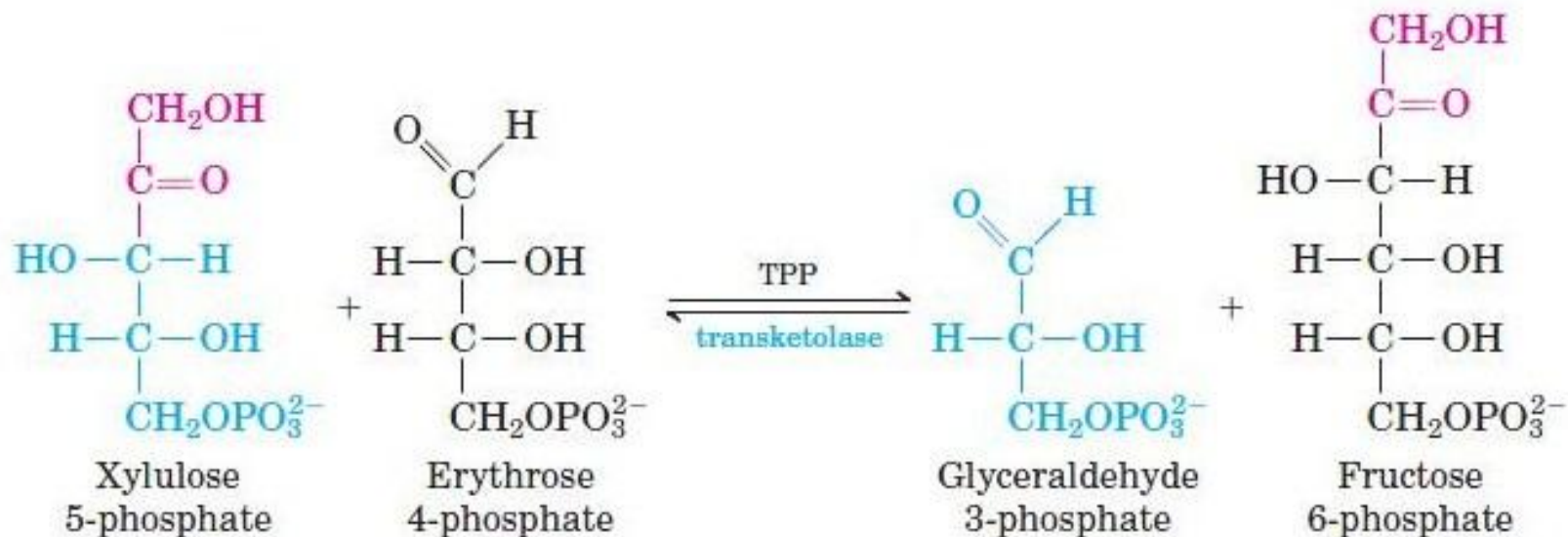
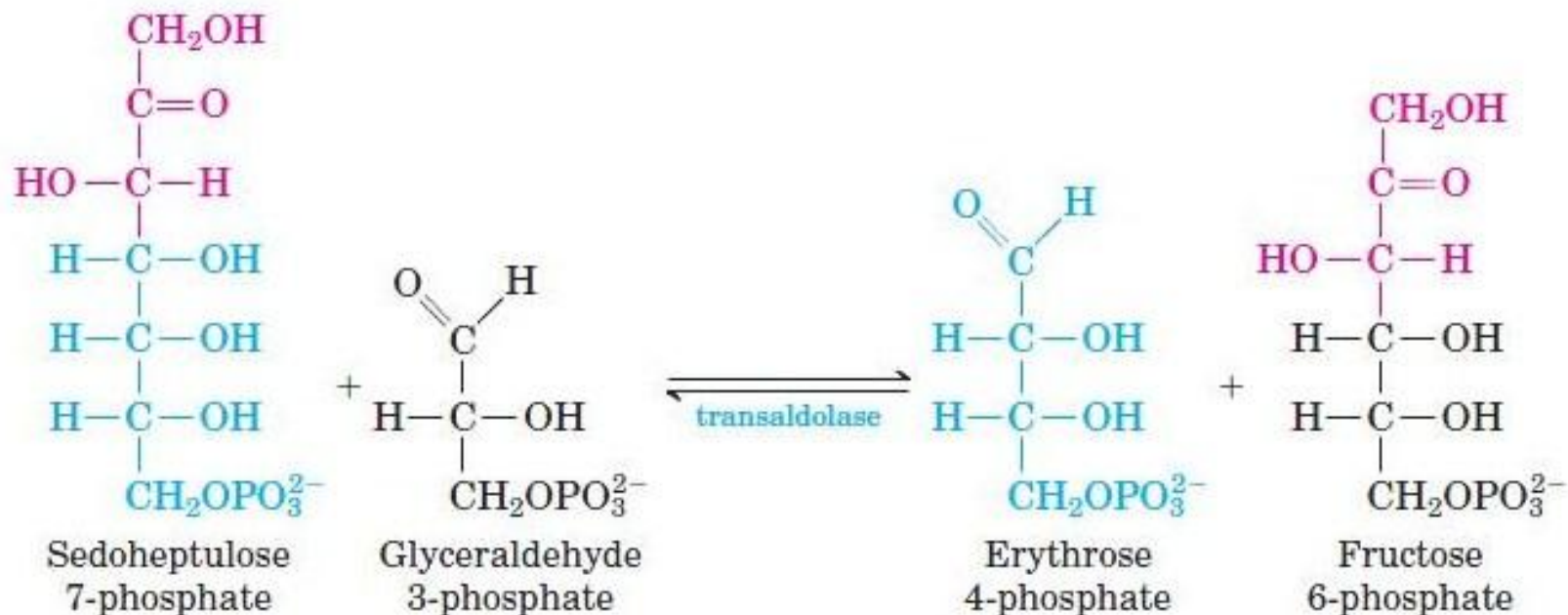

(a)

(b)

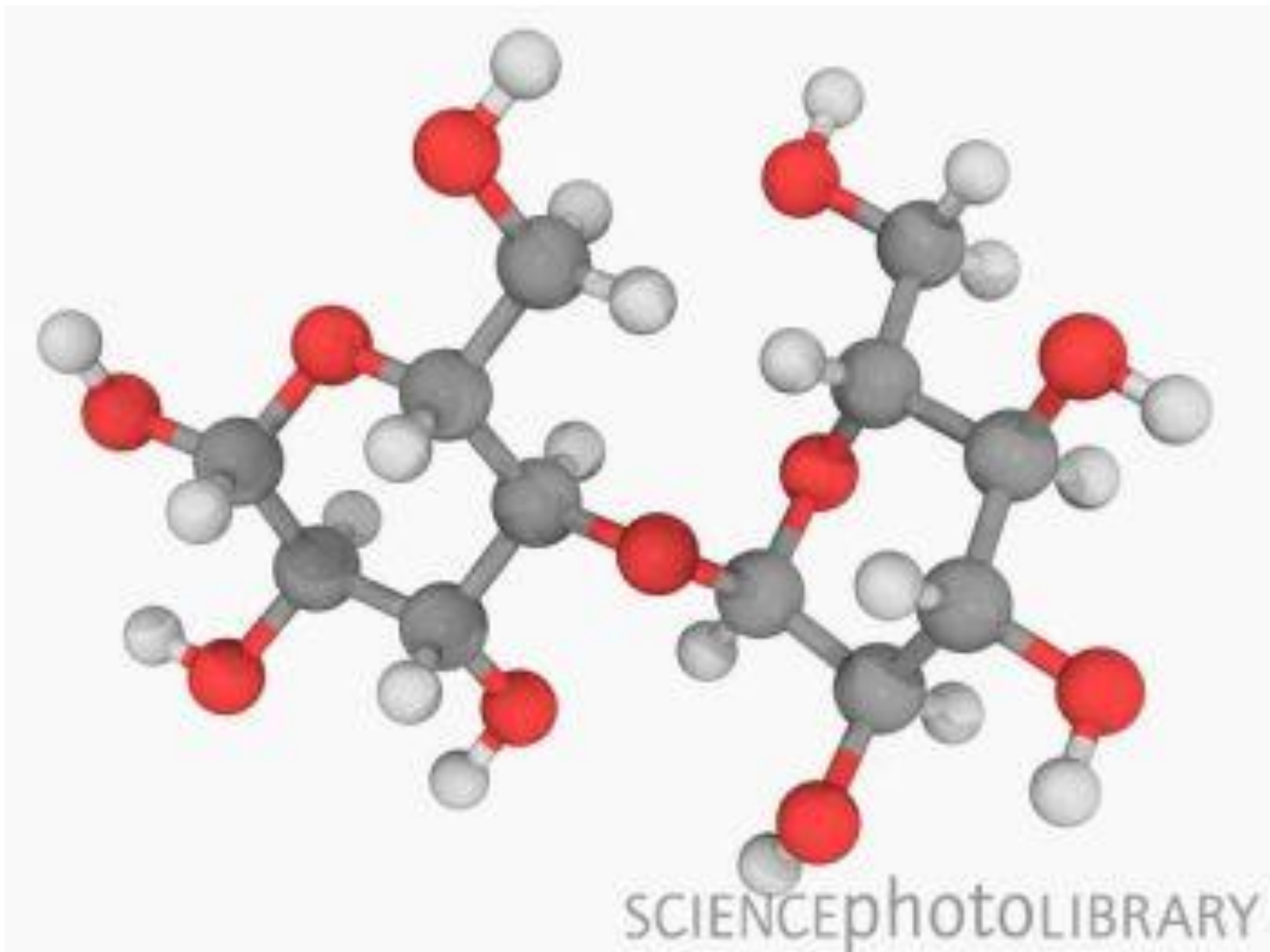
Полімери вуглеводів

Полімери вуглеводів – це речовини, що містять за свою основу один чи декілька мономерних вуглеводів, що можуть повторюватися в певній послідовності у межах молекули.

Полімери, які містять у ланцюгу не більше 10 вуглеводів, часто іменують **олігополімерами**. В більшості випадків послідовність мономерів в них не повторюється.

Мальтоза

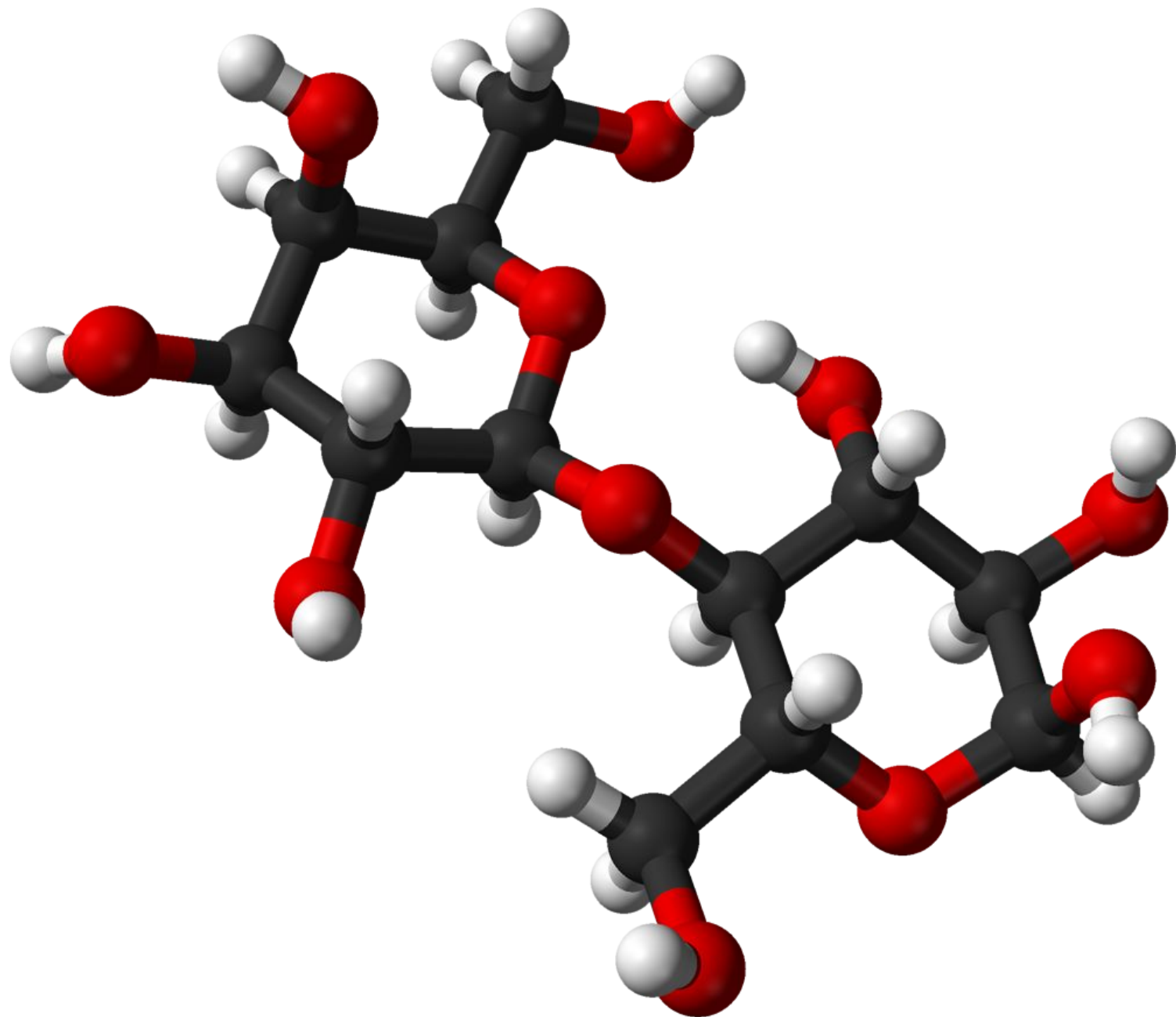
- Скорочена формула: $C_{12}H_{22}O_{11}$
- Молекулярна маса: 342 г/моль
- Оптичний ізомер у людини: D
- Тип полімеру: димер
- Задіяні мономери: Глюкоза+Глюкоза
- Полімерний тип зв'язку: альфа-1-6,
бета-1-6

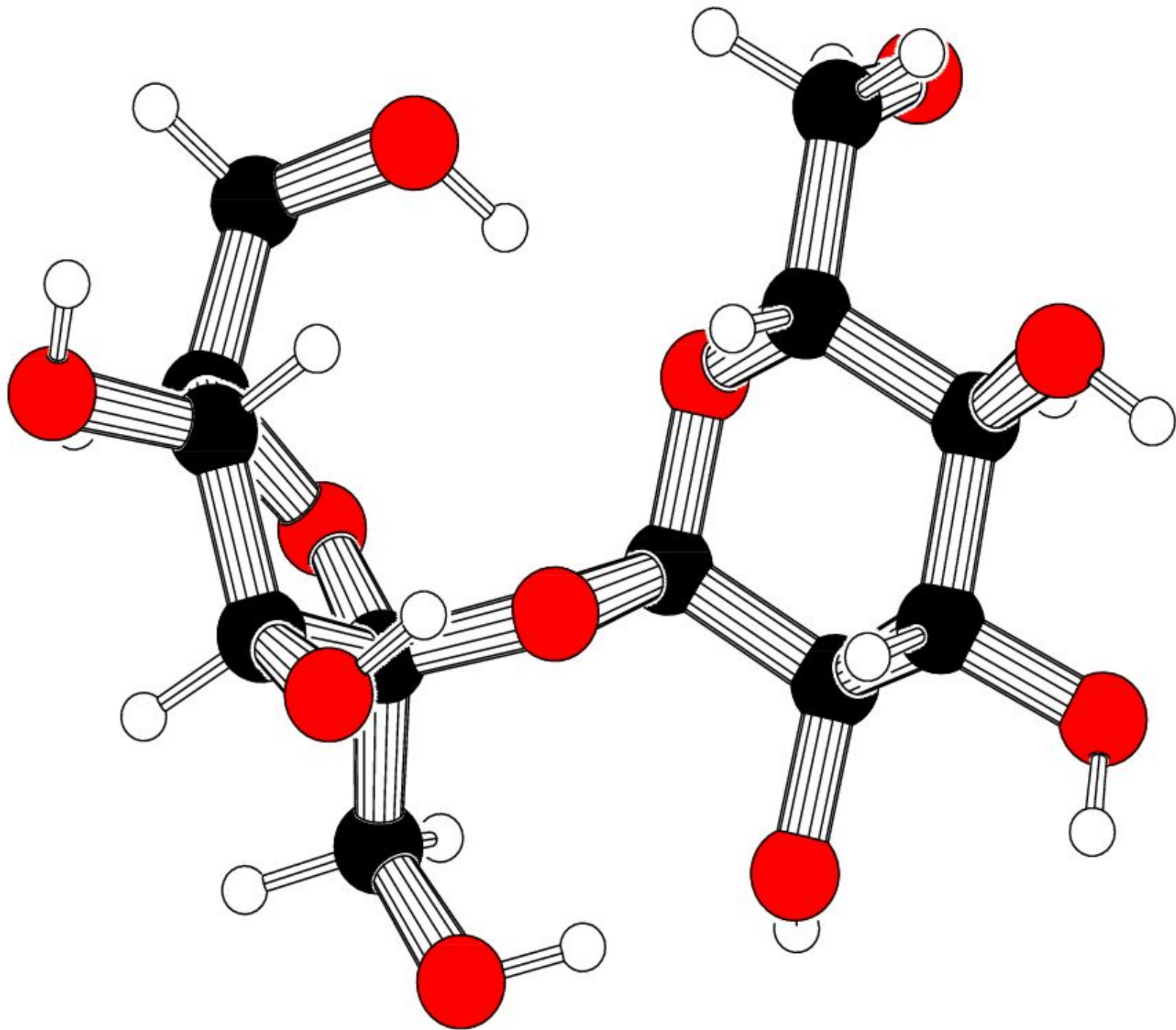
Лактоза

- Скорочена формула: $C_{12}H_{22}O_{11}$
- Молекулярна маса: 342 г/моль
- Оптичний ізомер у людини: D
- Тип полімеру: димер
- Задіяні мономери: Глюкоза+Галактоза
- Полімерний тип зв'язку: альфа-1-6,
бета-1-6

Сахароза

- Скорочена формула: $C_{12}H_{22}O_{11}$
- Молекулярна маса: 342 г/моль
- Оптичний ізомер у людини: D
- Тип полімеру: димер
- Задіяні мономери: Глюкоза+Фруктоза
- Полімерний тип зв'язку: альфа-1-5,
бета-1-5

Крохмаль

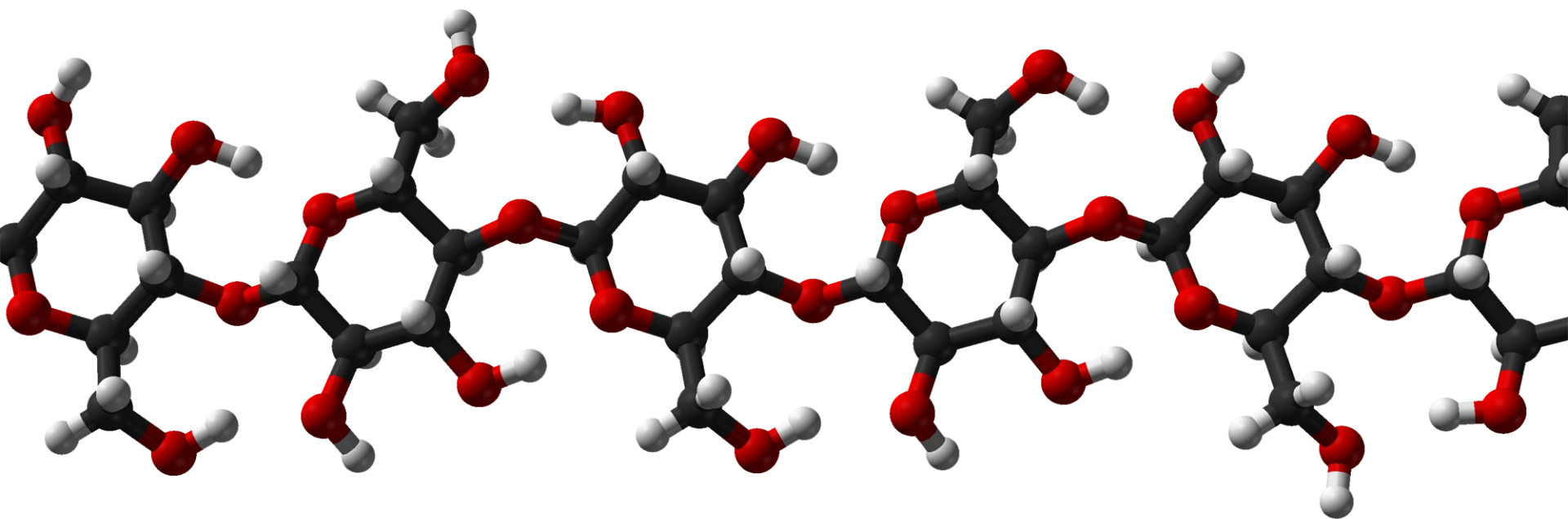
- Скорочена формула: $[C_6H_{10}O_5]_n$
- Молекулярна маса: $162n$ г/моль
- Оптичний ізомер у людини: D
- Задіяні мономери: Глюкоза
- Тип зв'язку в основному ланцюгу: альфа-1-6
- Тип зв'язку у розгалуженні: альфа-1-4
- Частота розгалужень: кожні 12 мономерів

Глікоген

- Скорочена формула: $[C_6H_{10}O_5]_n$
- Молекулярна маса: $162n$ г/моль
- Оптичний ізомер у людини: D
- Задіяні мономери: Глюкоза
- Тип зв'язку в основному ланцюгу: альфа-1-6
- Тип зв'язку у розгалуженні: альфа-1-4
- Частота розгалужень: кожні 24 мономери

Целюлоза

- Скорочена формула: $[C_6H_{10}O_5]_n$
- Молекулярна маса: $162n$ г/моль
- Оптичний ізомер у людини: D
- Задіяні мономері: Глюкоза
- Тип зв'язку в основному ланцюгу: альфа-1-6
- Тип зв'язку у розгалуженні: бета-1-4
- Частота розгалужень: кожні 18 мономерів

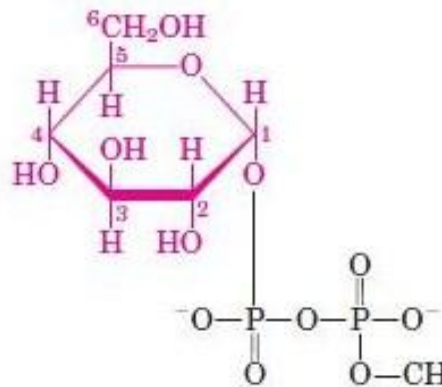

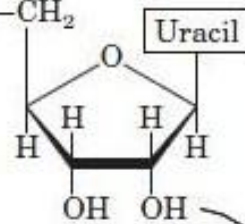
Глікогенез

Глікогенез – процес утворення полімерного вуглеводу глікогену з мономерних вуглеводів.

Процес відбувається в усіх клітинах, але найінтенсивніше протікає у гепатоцитах (клітинах печінки), скелетних м'язах та атипових клітинах серцевого м'яза

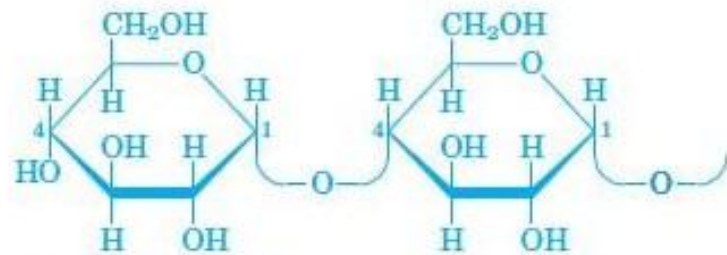

UDP-glucose

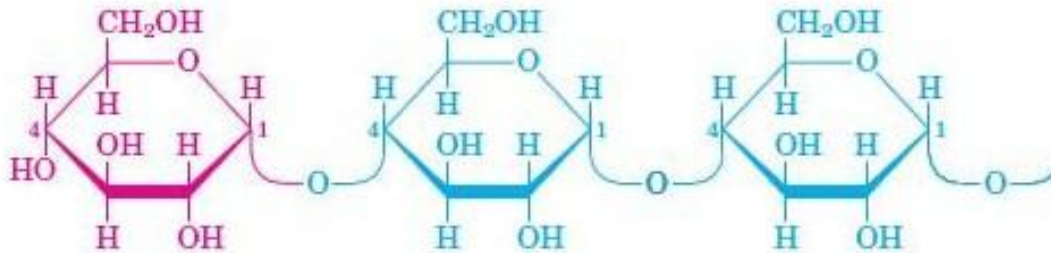
glycogen
synthase

UDP

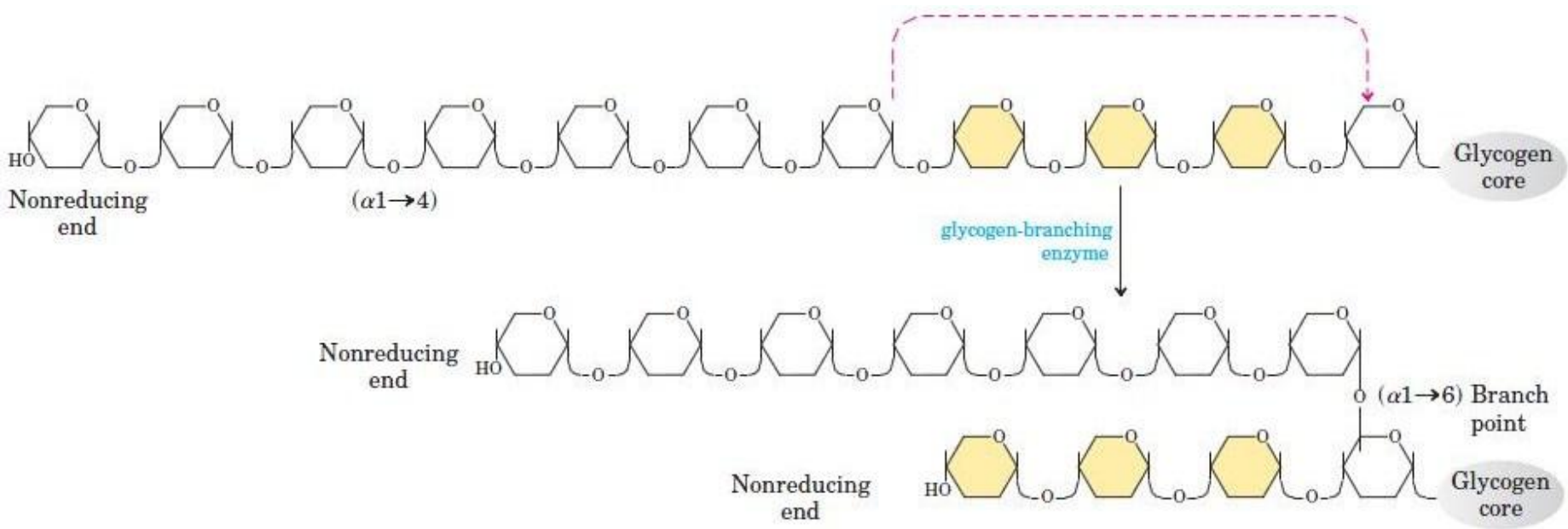

Nonreducing end of
a glycogen chain
with n residues
($n > 4$)

New nonreducing
end

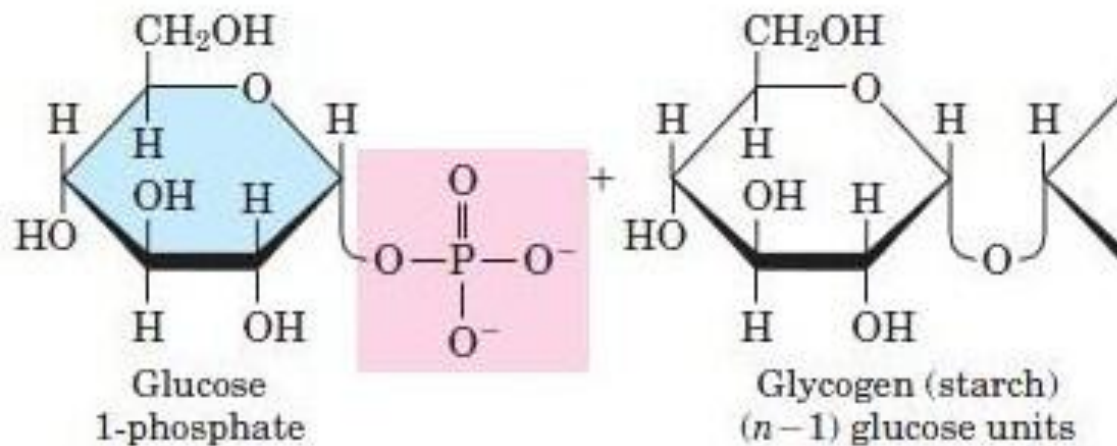
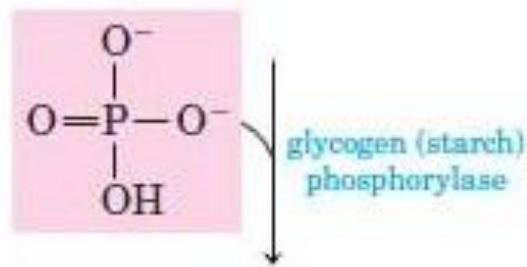
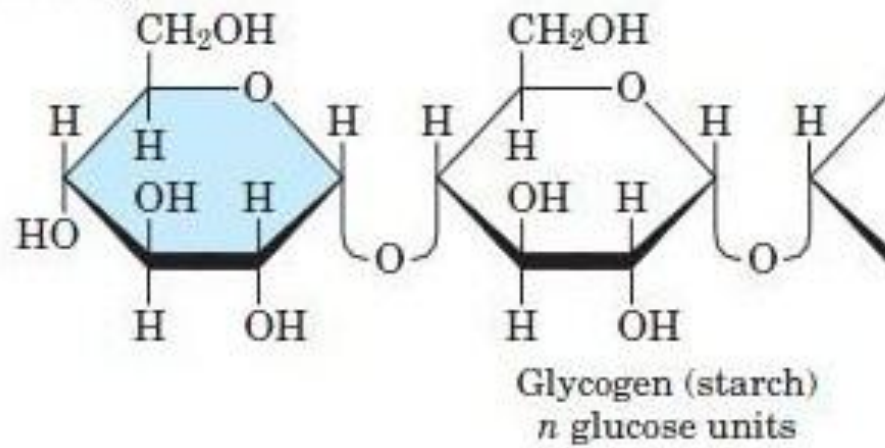
Elongated glycogen
with $n + 1$ residues

Глікогеноліз

Глікогеноліз – процес, зворотний до глікогенезу. Відбувається для того, щоб поповнити кількість мономерних вуглеводів в організмі при умові їх виснаження

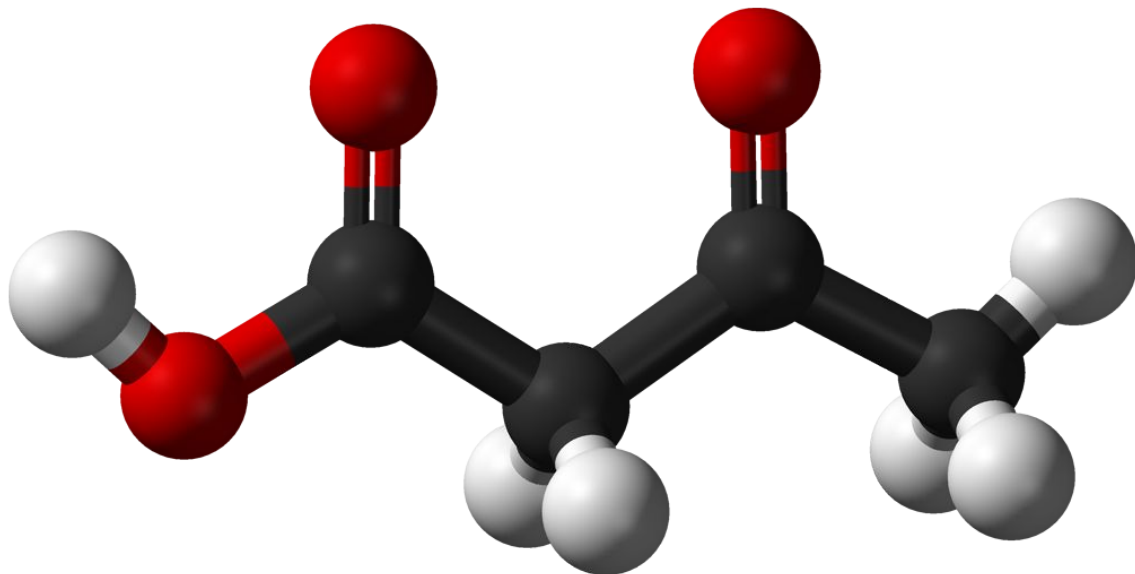
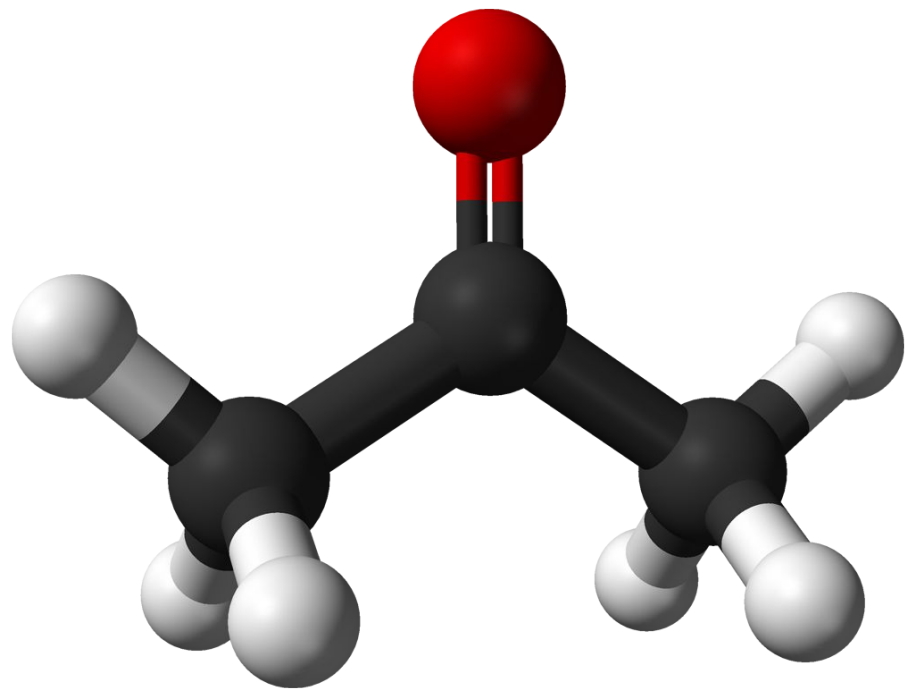
Nonreducing end

Кетогенез

Кетогенез – процес утворення кетонових тіл. Кетонові тіла утворюються в організмі тоді, коли є недостаток мономерних вуглеводів, і наявний надлишок АКоА. В даному випадку його треба “ліквідувати” – і АКоА спонтанно декарбоксилюється, запускаючи кетогенез.

В організмі людини виділяють 3 основних кетонових тіла: ацетон, ацетооцтова кислота, гамма-оксимасляна кислота (γ -оксибутаноат)

Наступна лекція

Тема: «Метаболізм жирів та білків»

Дата проведення: 5 вересня 2014 року

*Пропозиції та побажання, а також
заохочення та підтримку кидайте в урну*